

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Nadzeya

CHARAPAN

Lankytojo patirtis kaip ryšys tarp
lankytojo ir muziejaus sąveikos:
lankymo žanrų tyrimas etnografini-
uose muziejuose po atviru dangumi

DAKTARO DISERTACIJOS SANTRAUKA

Socialiniai mokslai
Komunikacija ir informacija (S 008)

VILNIUS 2023

Disertacija rengta 2014–2020 metais Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultete, Muzeologijos katedroje ir Skaitmeninių kultūrų ir komunikacijos katedroje.

Mokslinis vadovas – prof. dr. Rimvydas Laužikas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija – S 008).

Atliekant mokslinį tyrimą konsultacijas teikė **doc. dr. Inga-Lill Aronsson** (Upsalos universitetas, humanitariniai mokslai — H 005).

Gynimo taryba:

Pirmininkė – prof. dr. Elena Macevičiūtė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija – S 008).

Nariai:

doc. dr. Arūnas Gudiničius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija – S 008).

doc. dr. Salvijus Kulevičius (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, istorija ir archeologija – H 005);

dr. Roeland Paardekooper (EXARC – International Organization of the Archaeological Open-Air Museums and Experimental Archaeology, humanitariniai mokslai, istorija ir archeologija – H 005);

doc. dr. Renata Šukaitytė-Coenen (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija – S 008).

Disertacija ginama viešame gynimo tarybos posėdyje 2023 m. 06 mėn. 21 d. 9 val. Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto auditorijoje Nr. 214. Adresas: Saulėtekio al. 9, LT-10222, 214 aud., Vilnius, Lietuva, tel. +370 52 36 61 02; el. paštas info@kf.vu.lt.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje ir VU interneto svetainėje adresu:

<https://www.vu.lt/naujienos/ivykiu-kalendorius>

VILNIUS UNIVERSITY

Nadzeya

CHARAPAN

Visitor Experience as a Nexus of Visitor-Museum Interactions: a Study on Genres of Visit in Ethnographic Open-Air Museums

SUMMARY OF DOCTORAL DISSERTATION

Social Sciences,
Information and Communication (S 008)

VILNIUS 2023

This dissertation was written between 2014 and 2020 at the Museology Department and the Department of Digital Cultures and Communication of Vilnius University Faculty of Communication. The research was supported by Research Council of Lithuania (Doctoral Scholarship for Academic Excellence) in 2015-2017, European Regional Development Fund (Dora Plus Grant for Visiting Doctoral Students) in 2018 and 2019, and the Swedish Institute (Visby Program Scholarship for PhD studies and Postdoctoral Research) in 2015-2020.

Academic supervisor:

Prof. Dr. Rimvydas Laužikas (Vilnius University, Social Sciences, Communication and Information – S 008).

The research was partially conducted under the supervision of

Assoc. Prof. Dr. Inga-Lill Aronsson (Uppsala University, Humanities — H 005).

Dissertation Defence Panel:

Chairwoman – Prof. Dr. Elena Macevičiūtė (Vilnius University, Social Sciences, Communication and Information – S 008).

Members:

Assoc. Prof. Dr. Arūnas Gudiničius (Vilnius University, Social sciences, Communication and information – S 008).

Assoc. Prof. Dr. Salvijus Kulevičius (Vilnius University, Humanities, History and archaeology – H 005);

Dr. Roeland Paardekooper (EXARC – International Organization of the Archaeological Open-Air Museums and Experimental Archaeology, Humanities, History and archaeology – H 005);

Assoc. Prof. Dr. Renata Škaitytė-Coenen (Vilnius University, Social sciences, Communication and information – S 008).

The dissertation shall be defended at a public meeting of the Dissertation Defence Panel at 9.00 on 21 June 2023 in room 214 of the Faculty of Communication.

Address: Saulėtekio al. 9, LT-10222, 214 aud., Vilnius, Lithuania; tel. +370 52 36 61 02; email: info@kf.vu.lt.

The text of this dissertation can be accessed at the libraries of (name of the institutions granted the right to conduct doctoral studies in alphabetical order), as well as on the website of Vilnius University: <https://www.vu.lt/naujienos/ivykiu-kalendorius>

SANTRAUKA

Tyrimo pagrindimas. Per pastaruosius penkis dešimtmečius muziejai iš daugiausia į artefaktus orientuotų saugyklų tapo socialinių pokyčių agentais, vykdančiais įvairias pareigas ir darbotvarkes. Šį laipsnišką perėjimą išprovokavo daugybė struktūrų ir vertybių pokyčių, kurie paveikė ir komplikavo lankytojų ir muziejų santykių pobūdį, suteikdami auditorijai lygiavertę padėtį su muziejų kolekcijomis. Įsitvirtinus Naujajai Muzeologijai (Vergo, 1997) ir jai toliau pereinant į Sociomuzeologiją (Moutinho, 2016), lankytojo vaidmuo muziejaus kontekste palaipsniui transformavosi iš pasyvaus itin normalizuotų erdvių stebėtojo į aktyvų veikėją, kultūros institucijų bendraautorį ir suinteresuotąjį subjektą.

Todėl muziejams tampa vis svarbiau suprasti lankytojų patirtį ir jos prielaidas. Muziejai turi būti prasmingesni, jautresni ir kūrybiškesni, todėl jie ieško būdų, kaip padidinti savo programų prieinamumą ir aktualumą šiuolaikinei įvairialypei auditorijai (Axelsen, 2006). Kartu su šiomis tendencijomis muziejininkystės tyrimų apimtis nukreipta į lankytojus ir „lankytojų patirtį“ kaip pagrindinę priemonę, kuria muziejai užmezga ilgalaikius santykius su įvairiomis auditorijomis, didina socialinį poveikį ir palengvina prasmę (Hooper-Greenhill, 2006; Nielsen, 2015; Falk ir Dierking, 2010; Anton ir kiti., 2018). Moksliniuose tyrimuose lankytojų patirtis paprastai konceptualizuojama kaip kontekstualus, dialogiškas, daugialypis ir idiosinkratinis reiškiny (Roppola, 2013; Packer ir Ballantyne, 2016), o tai kelia metodologinių kliūčių ją vertinti. Patirties tyrimuose plačiai pripažįstami pagrindai, apimantys kognityvinę, afektyvą ir fizinę sritis (Getz, 2012; de Geus ir kiti 2016), tačiau šių dimensijų pobūdis nėra išsamiai empiriškai išnagrinėtas (Barrett, 2011). Nepaisant to, kad mokslininkai apskritai pripažįsta lankytojų tyrimų ir lankytojų patirties svarbą muziejų veiklai, muziejų praktikoje trūksta išsamių empirinių lankytojų patirties ir jos prielaidų tyrimų (Roppola, 2013; Schorch, 2013). Atsižvelgiant į tai, pirmoji šio tyrimo priežastis - poreikis geriau empiriškai pagrįsti lankytojų

patirties dimensijų ir jų prielaidų supratimą muziejaus kontekste.

Antrasis šios disertacijos pagrindimas yra susijęs su padidėjusiu lankytojų ir muziejaus sąveikos sudėtingumu, kuri skatina pastarojo meto pokyčiai muzeologijoje, susiję, viena vertus, su demokratizacijos procesais ir lankytojų kaip subjektų įgalinimu, kita vertus, su didele muziejų darbotvarkės diferenciacija. Šie procesai gerokai paįvairino, išryškino ir komplikavo lankytojų ir muziejų sąveikas, todėl daugybė mokslininkų ne kartą išreiškė poreikį konceptualizuoti lankytojų patirtį, kuri apimtų lankytojų ir muziejų sąveikų kompleksumą ir užtikrintų sistemingesnę požiūrį į jas (Allen ir kiti 2007; Macdonald, 2007; Kirchberg ir Tröndle, 2012; ir Schorch, 2013). Iki šiol muziejaus mokslininkai ir praktikai buvo linkę sutelkti dėmesį į muziejaus erdves ir lankytojus kaip į du atskirus lankytojų patirties sistemos atvejus, o tai lėmė fragmentišką lankytojų patirties supratimą. Šiame darbe siekiama išspręsti šią mįslę, struktūriškai ir sistemingai konceptualizuojant lankytojų patirtį kaip lankytojų ir muziejaus sąveikos jungtį.

Galiausiai, pripažįstant muziejaus konteksto ir jo teikiamų galimybių svarbą lankytojų sąveikai ir palengvintai patirčiai, empirinė tyrimo aplinka apima etnografinius muziejus po atviru dangumi kaip ypatingą muziejaus aplinką, kurioje vyksta lankytojų ir muziejaus sąveika. Pasirinkti šią konkrečią muziejinę sritį paskatino kelios priežastys. Pirma, etnografiniai muziejai po atviru dangumi yra hibridinė erdvė, turinti bendrų uždarų patalpų, muziejaus ir parko savybių, kurioje etnografinės kolekcijos ir architektūrinis paveldas, įkomponuoti į gamtinį kraštovaizdį, demonstruoja gyvą ikiindustrinių laikų liaudies kasdienio gyvenimo būdo ir kultūros vaizdą. Toks institucinio konteksto hibridiškumas, palyginti su įprastiniais muziejais uždarose patalpose, gerokai padidina lankytojų ir muziejų sąveikos galimybes. Antra, nepaisant šio tipo muziejų populiarumo ir nusistovėjusios istorijos Rytų ir Šiaurės Europoje, etnografinių muziejų po atviru dangumi lankytojų tyrimai yra fragmentiški (Ciolfi ir McLoughlin, 2011). Mažai žinoma apie tai, kaip šiuolaikiniai lankytojai patiria, suvokia ir įprasmina hibridines etnografinių muziejų

po atviru dangumi erdves. Lankytojų patirties ir jos prielaidų supratimas gali padėti muziejų specialistams ir kultūros paveldo politikos formuotojams rengti informavimo veiklas, kurios atspindėtų lankytojų patirties daugialypiškumą ir prasmingai atsiliieptų įvairioms auditorijoms.

Remiantis tuo, kas išdėstyta pirmiau, disertacijos aktualumą lemia teoriniai ir empiriniai pagrindai. Teoriniu požiūriu disertacija prisideda prie holistinio lankytojų patirties supratimo lankytojų ir muziejų sąveikos dinamikoje, o tai leidžia atskleisti lankytojų ir muziejų sąveikos kompleksiskumą ir subtiliau suprasti lankytojų patirties struktūrą ir prielaidas, susijusias su skirtingais apsilankymo tipais. Šis derinys padeda įveikti lankytojų patirties, kaip statiško kiekybinio pavyzdžio, ribotumą ir suteikia naujų kokybinių perspektyvų lankytojų ir muziejų sąveikos rezultatams, įskaitant lankytojų suvokimą ir prasmės kūrimo mechanizmus. Antra, išsamūs empiriniai lankytojų patirčių tyrimai muziejų praktikoje yra riboti (Forrest, 2015), o disertacijos rengimo metu lankytojų patirčių tyrimai etnografinio muziejaus po atviru dangumi kontekste yra fragmentiški.

Atsižvelgiant į tai, kad apskritai trūksta žinių apie lankytojų ir muziejaus sąveiką ir palengvintas patirtis etnografiniuose muziejuose po atviru dangumi, sąmoningai naudojavau kolektyvinio atvejo tyrimo dizainą, kuris apima tris didžiausius Švedijos, Lietuvos ir Baltarusijos etnografinius muziejus po atviru dangumi, t. y. Skanseną, Lietuvos liaudies buities muziejų (*toliau* - LLBM) ir Baltarusijos valstybinį medinės liaudies architektūros ir Kaimo gyvensenos muziejų (*toliau* - BVMLAKGM). Toks požiūris leidžia geriau suprasti šį reiškinių skirtingose aplinkose ir skirtingais aspektais, generuoti žinias apie etnografinius muziejus po atviru dangumi ir jų auditorijas ne tik konkrečiuose nacionaliniuose, politiniuose ir kultūriniuose kontekstuose. Išsamus atvejo studijų aprašymas bus pateiktas žemiau skyriuje.

Temos iširtumas. Siekiant atlikti išsamesnį esamų lankytojų patirties tyrimų etnografiniame kontekste ir esamų ribotumą, kuriuos siekiama pašalinti šiuo darbu, supratimą, šiame skyriuje gilinamasi į esamus

mokslinius tyrimus ir teorijas apie: a) lankytojų patirtį muziejų srityje; b) etnografinių muziejų po atviru dangumi ir lankytojų tyrimus apskritai ir konkrečiai į mokslininkų atliktus tyrimus pasirinktuose muziejuose.

Lankytojų patirtis muziejaus srityje. Muziejininkystėje susidomėjimą lankytojų patirtimi skatino *Naujosios Muzeologijos (New Museology)*, kuri pabrėžė muziejaus komunikacinių funkcijų svarbą ir į lankytoją orientuotą paradigimą, plėtrą. Ankstyvasias lankytojų patirties konceptualizacijas muziejų sektoriuje įkvėpė Dewey idėja (Dewey, 1938/1963; Hein, 2004), kuris propagavo muziejinio ugdymo filosofiją ir švietimo teorijoje pagrindinį vaidmenį skyrė muziejams kaip integraciniams lankytojų patirties komponentams. Iš pradžių lankytojų tyrimų apimtis buvo orientuota į lankytojų elgesį ir mokymosi rezultatus, o metodologiškai pagrįstuose tyrimuose buvo naudojama informacija apie lankytojų sociodemografines charakteristikas (Roppola, 2013).

Demokratizacijos procesai paveldo ir muziejų sferose neišvengiamai kelia klausimus apie lankytojų agentūrą ir institucinę infrastruktūrą, o plačiau - apie galios konfigūracijas konkrečiuose kultūriniuose kontekstuose (Foucault ir Deleuze, 1977; Foucault, 1986). Vadovaudamasis šia samprotavimų kryptimi, Macdonald (2002) ypatingą dėmesį skiria „aktyviai auditorijai“ ir atidžiai nagrinėja įvairius interpretacinius repertuarus bei lankytojų ir muziejų įsitraukimo būdus. Ji teigia, kad lankytojų patirtis turi būti suprantama ne tik kaip socio-demografiniai kintamieji, bet ir kaip platesni kultūriniai rėmai, kuriais grindžiamas apsilankymas muziejuje, taip pat kaip specifiniai kultūriniai pasakojimai, kurie susidaro lankytojams faktiškai bendraujant su muziejaus erdvėmis ir jose. Disertacijoje ši teiginį plėtosiu ir lankytojų patirtį nagrinėsiu per platesnius lankytojų ir muziejaus sąveikos rėmus.

Siekdami susipažinti su lankytojų ir muziejų sąveika, tyrėjai pradėjo tyrinėti lankytojų patirtį kaip procesinę, o ne kaip stabilią kategoriją (Macdonald, 2002, 2011; Schorch, 2013). Todėl lankytojų patirtis suprantama ir kaip daugialypė sąvoka, ir kaip vertės kūrimo

procesas (Packer ir Ballantyne, 2016), vykstantis sąveikos prieš apsilankymą, muziejuje ir po apsilankymo etapuose. Lankytojų patirtis vietoje apima fizinį ir kognityvinį dalyvavimą bei socialinę sąveiką su daugeliu veiksnių kiekvienu susitikimo aspektu, todėl muziejinis kontekstas vaidina svarbų vaidmenį formuojant lankytojų patirtį (Roppola, 2013; Forrest, 2015). Žvelgiant iš lankytojų perspektyvos, patirtis apima reikšmes ir suvokimą, kurie atsiranda dalyviams remiantis objektais ir erdvėmis, susiejant sutiktus kultūros reiškinius su esamais kognityviniais modeliais, įsitraukiant į įkūnytas praktikas vizito metu. Todėl patirtis yra kognityvinių, afektyvių ir fizinį lankytojo įsitraukimo ir naujumo tam tikru laiku ir tam tikroje vietoje aspektų visuma (de Geus et al., 2016). Tačiau šių dimensijų pobūdis muziejaus kontekste nėra aiškiai ištirtas, todėl reikalingi papildomi tyrimai.

Be to, mokslininkai pabrėžė esminį parodos ir institucinio konteksto vaidmenį formuojant lankytojų patirtį. Skirtingi lankytojai skirtingai suvokia ir patiria tą pačią kultūrinę aplinką, priklausomai nuo kilmės, ankstesnės patirties, motyvacijos, struktūros ir socialinio konteksto (Bitgood et al., 1990; Bitgood, 2014; Bourdieu, 1993; Falk, 2010). Kadangi lankytojų patirties kūrimo procesas vyksta daugeliu lygmenų ir apima daugybę aspektų, tai apsunkina holistinį požiūrį į šį reiškinį. Įsit- erpę į disciplinų ribas, daugelis žinovų sukūrė įvairius lankytojų patirties modelius, tipologijas ir dimensijas (Kirchberg ir Tröndle, 2012). Tai savo ruožtu lėmė akivaizdų sutarimo dėl ontologinės, epistemologinės ir aksiologinės patirties prigimties trūkumą ir skatino tolesnes metodologines kliūtis praktiniams empiriniams tyrimams. Todėl pateiksiu conceptualią lankytojų patirties raidą platesniame muziejinkystės paradigmu kontekste, kuris suteikia platesnę reikšmę muziejų ir lankytojų tinklui. Panašiai lankytojų patirties tyrimų apžvalgoje Roppola (2013) daro išvadą, kad ribotą lankytojų patirties supratimą lemia teorinių struktūrų paplitimas ir išsamių empirinių tyrimų trūkumas skirtinguose muziejinuose kontekstuose. Ši spraga pagrindžia disertacijos argumentus dėl lankytojų patirčių empirinio tyrimo etnografinių muziejų po atviru

dangumi muzeologiniame kontekste.

Kaip teigia Stylianou-Lambert (2010), metodologiniu požiūriu lankytojų tyrimai dažnai atliekami taikant kiekybinius metodus, kurie apima lankomumo rodiklius ir socialines dalyvių charakteristikas, kaip pagrindinius lankytojų patirties veiksnius. Nors kiekybinio požiūrio taikymas gali būti naudingas vertinant organizacijos tikslus ir nustatant tikslinės auditorijos profilį, vien jų nepakanka norint suprasti kokybinius patirties aspektus, jos prielaidas ir bendrus prasmės kūrimo procesų mechanizmus. Atsižvelgiant į tai, šiame darbe siekiama taikyti tiriamąjį požiūrį į lankytojų patirtį ir atskleisti lankytojų patirties svarbą bei atskleisti skirtingus reikšmių sluoksnius kaip lankytojų patirties antecedentus.

Atsižvelgiant į tai, kad muziejai jau seniai įteisinti kaip neformaliojo mokymosi institucijos, dauguma muziejų lankymo patirties reikšmės tyrimų buvo sutelkti tik į edukacinius aspektus (Roberts, 1997; Hein, 1998; Hooper-Greenhill, 1999; Hein, 2004, 2005; Falk et al., 2006; Sabiescu ir Charatzopolou, 2018). Ši tendencija ypač ryški tyrimuose, kuriuose dalyvavo vaikai ir organizuotos moksleivių grupės (Andre et al., 2017). Nepaisant to, Schorchas pabrėžė (2013), kad muziejaus patirtis susideda ne tik iš mokymosi procesų, bet ir apima įkūnytus lankytojų ir materialaus pasaulio ryšius, taip pat jų santykius su tapatybės, atminties, istorijos ir kitais klausimais. Šis apribojimas pabrėžia poreikį perkelti tyrimų apimtį už edukacinių pagrindų ribų ir holistiškiau atskleisti lankytojų ir muziejaus sąveikos rezultatus bei palengvintą suvokimą, reikšmes ir asmeninę naudą.

Pagal griežtas metodologines prieigas ir mokslinių tyrimų darbotvarkes parengta mokslinė medžiaga apie lankytojų patirtį yra pernelyg orientuota į užduotį ir disciplininį šališkumą, sutelkiant dėmesį į elementus, kurių muziejams ar tyrėjams reikia, kad jie atitiktų nustatytas darbotvarkes, o ne į natūralistinius lankytojų ir muziejų sąveikos tyrimus. Allen ir kiti. (2007), Macdonald (2011), Kirchberg ir Tröndle (2012), ir Schorch (2013) teigia, kad reikia labiau empiriškai pagrįsto požiūrio, kuris neleistų supaprastinti redukavimo,

apimtų lankytojų ir muziejų susitikimų sudėtingumą ir taikytą daugialypę metodologiją, kad būtų pasiektas subtilesnis ir visapusiškesnis lankytojų patirties ir jos prielaidų supratimas.

Ši trumpa ankstesnių mokslinių tyrimų, susijusių su lankytojų patirtimi muziejų srityje, apžvalga išryškino keletą trūkumų, kuriuos bus siekiama pašalinti šioje disertacijoje. Visų pirma, trūksta konsoliduoto teorinio ir metodologinio supratimo ir apskritai fragmentiško supratimo apie lankytojų patirtį, jos struktūrą, prielaidas ir bendrus lankytojų ir muziejų sąveikos rezultatus. Tai savo ruožtu paaiškina esamus metodologinius suvaržymus ir empiriškai pagrįstų tyrimų trūkumą muziejininkystės moksle. Atsižvelgiant į tai, disertacijoje bus aptarta lankytojų patirties konceptuali raida platesniame muziejininkystės paradigmos kontekste. Antra, dominuojantis kiekybinis požiūris į lankytojų patirtį leidžia apžvelgti pagrindinius lankytojų patirties matmenis, tačiau trūksta kokybiškai subtilesnio supratimo apie lankytojų patirties prigimtį ir jos prielaidas, o tai labai svarbu kuriant muziejų informavimo programas. Todėl bus integruotas žvalgomasis metodas, kuris sustiprina kokybinę lankytojų patirties struktūros analizę ir kiekybinę lankytojų patirties reikšmių ir suvokimo tyrimą. Trečia, atsižvelgiant į ilgai trukusią pedagoginę retoriką, muziejų lankytojų patirties tyrimų srityje dominuoja mokymosi rezultatai, todėl, atsižvelgiant į šiuolaikinius įvairiapusiškus muziejus, ši perspektyva suteikia ribotą lankytojų patirties ir palengvintų lankytojų ir muziejų sąveikos rezultatų supratimą. Šioje disertacijoje bus mėginama pašalinti esamus apribojimus ir lankytojų patirtį konceptualizuoti kaip lankytojų agentūros ir muziejaus aplinkos sąveiką, kurią apibrėžia žanras kaip lankytojų ir muziejų sąveikos struktūrinis vienetas. Be to, siūloma konceptuali sistema bus empiriškai įvertinta etnografinių muziejų po atviru dangumi kontekste. Todėl kitame skirsnyje daugiausia dėmesio skiriama esamiems etnografinių muziejų po atviru dangumi ir lankytojų tyrimams.

b) Etnografinių muziejų po atviru dangumi, lankytojų ir patirties tyrimai. Esami moksliniai tyrimai apie etnografinius muziejus po

atviru dangumi daugiausia skirti muziejų rinkinių ir objektų tyrimams, susijusiems su materialiuoju ir nematerialiuoju kultūros paveldu, istoriografija ir medinės liaudies architektūros išsaugojimu.

Pirmiausia reikėtų paminėti fundamentalų Rentzhogo (2007) tyrimą, kuriame jis pirmą kartą pabandė nustatyti XX a. muziejų po atviru dangumi genezę skirtinguose geografiniuose kontekstuose. Šioje knygoje siekiama pateikti holistinę institucinės evoliucijos požiūrį ir atskleisti bendrą muziejų transformacijos tendenciją, atitinkančią platesnę politinę, socialinę ir kultūrinę aplinką. Be to, nacionaliniu lygmeniu daug tyrimų skirta etnografinių muziejų po atviru dangumi ir jų rinkinių istoriografijai. Pavyzdžiui, Levickaitės-Vaškevičienės (2016) studijoje nusakoma Lietuvos etnografijos muziejaus po atviru dangumi ekspozicinės formos istorija ir transformacijos nuo įstaigos įkūrimo iki 2016 m. Lokotka (2014) tyrinėja muziejų po atviru dangumi kūrimo metodus ir technologijas Baltarusijoje ir Baltijos šalyse. Ypatingas dėmesys skiriamas etnografinių muziejų po atviru dangumi tinklo kūrimui sovietinio režimo metais ir medinės liaudies architektūros panaudojimui formuojant nacionalinę identitetą.

Palaipsniui vystantis *Naujajai Muzeologijai* (Vergo, 1997) ir didėjant susidomėjimui socialine istorija bei gyvenimo būdo materialumu, mokslinės diskusijos pamažu persikėlė į paveldo reprezentacijos ir komunikacijos muziejuose niuansus, ypač sprendžiant etnografinių muziejų po atviru dangumi paveldo gamybos, autentiškumo ir komercializacijos klausimus. Pavyzdžiui, Goulding (2000, 2001) iš esmės domisi derybomis dėl autentiškumo rekonstruotose muziejų po atviru dangumi erdvėse. Gjestrum (2001) kritiškai derasi dėl muziejų po atviru dangumi gebėjimo atitikti postmodernius iššūkius ir nepaprastai sustiprėjusį ekologinį diskursą. Young (2006) tyrinėja muziejus po atviru dangumi paveldo retorikoje, nusakydamas tris pagrindines kultūros institucijų funkcijas - suteikti lankytojams kelionės laiku patirtį, patvirtinti perkeltų objektų autentiškumą ir pagerbti pradininkus bei istoriją. Atsižvelgiant į tai, kad lankytojų tyrimuose vyrauja edukacinis diskursas, tyrime

(Мірончык, 2007; Гармацкая, 2009) teiraujamasi apie edukacinio apsilankymo Baltarusijos etnografiniame muziejuje po atviru dangumi mokymosi rezultatus. Tolesnė kultūros ekonomikos pažanga paskatino muziejų po atviru dangumi, kaip paslaugų teikėjų, tyrimus. Pavyzdžiui, Pawlikowska-Piechotka ir kiti, (2015) analizavo maitinimo paslaugas ir lankytojų pasitenkinimą Lenkijos muziejuose po atviru dangumi.

Vystantis globalizacijos procesams, mokslininkai ėmė domėtis su identitetu susijusiais klausimais. Tai galima pastebėti Aronsson (2011), Hillström (2012), Vukov (2012), ir Bäckström (2014) etnografinių muziejų po atviru dangumi kontekste kruopščiai tyrinėjančių etninės tapatybės formavimosi procesus ir vernakuliarumą mokslininkų korpusuose.

Įkvėptas Sociomuziejininkystės idėjų, Krstović (2017) atskleidžia Serbijos muziejaus po atviru dangumi onto- loginius pagrindus, lygindamas pastarąjį su ekomuziejumi, ir tiria bendruomenės kūrimo implikacijas.

Galiausiai, kartu su skaitmeninių technologijų integracija ir pažanga muziejų srityje, mokslininkai pradėjo domėtis skaitmeninių technologijų galimybėmis skleisti informaciją ir sąveikauti su lankytojais. Pavyzdžiui, Ciolfi (2011) tyrime nagrinėta, kaip sąveikos dizainas gali suteikti papildomos vertės gyvosios istorijos muziejams, palengvindamas tam tikros kategorijos lankytojų patirtį.

Atsižvelgiant į tyrime dalyvaujančių *Švedijos, Lietuvos ir Baltarusijos etnografinių muziejų po atviru dangumi* empirinio konteksto apimtį, taip pat buvo atlikta išsami literatūros apžvalga apie esamus mokslinius tyrimus ir ypač lankytojus, atliktus pasirinktose institucijose.

Skanseno kontekste, atlikus dokumentų apžvalgą, nustatyta, kad yra mokslinių publikacijų, daugiausia skirtų muziejams, pavyzdžiui, apie muziejų kolekcijas ir istoriografiją (Aronsson, 2007; Hillström, 2005), konservavimo ir rekonstrukcijos metodus (Edman, 2008; 2018), gyvūnus (Svanberg, 2012; 2014; 2016), vernakuliarumą ir muziejaus vaidmenį tapatybės kūrimo procesuose (Hillström, 2012),

nematerialųjį paveldą (Kaijser, 2017). Kalbant apie lankytojus ir jų empirinį tyrimą, moksliniai tyrimai yra fragmentiški. Pavyzdžiui, Lidén (2008) tyrime dalijamasi muziejaus ir mokyklų bendradarbiavimo rezultatais ir įvardijamas poreikis siekti gilesnės muziejaus mokymosi patirties kokybės. Keliuose straipsniuose pateikiamas edukacinių užsiėmimų vaikams aprašymas (Ahnlund Berg, 2014; Bäckman, 2014). Naujausiuose Abbasian (2021), Abbasian ir kiti (2021) tyrimuose, taikant kokybinį metodą, nagrinėjama, kaip Skanseną, kaip Persijos ugnies festivalio šventimo vietą, vertina festivalio lankytojai. Analizės apimtis, jei skiriama lankytojų pasitenkinimui, ir rezultatai rodo, kad Skanseno šventės vieta labai gerai vertinama, nes suteikia lankytojams teigiamų emocijų, reikšmių, prisirišimo prie vietos, vietos tapatumo ir vietos jausmo.

Atliekant LLBM dokumentų analizę, teminės analizės kontekste pastebimi panašūs dėsningumai. Konkrečiai daugiausia tyrimų atlikta apie muziejaus istoriografiją ir ekspoziciją (Morkūnas, 2010; Levickaitė-Vaškevičienė, 2016; Snieškienė ir kiti, 2017), muziejų rinkinius (Nenartavičiūtė, 2006; Kumpikaitė ir kiti, 2014), architektūros paveldo išsaugojimą ir rekonstrukciją (Bertašiūtė, 2004; 2009; 2011), muziejaus komunikacijos ir edukacinę darbotvarkę Olechnovičienė, 2008, 2016; Šermukšnytė, 2020). Rindzevičiūtė, (2011) nubrėžia valstybės kūrimo istoriją ir aptaria Lietuvos muziejaus po atviru dangumi vaidmenį šiame procese. Kalbant apie lankytojų studijas ir patirties tyrimus, vieninteliame Charapan (2018) straipsnyje empiriškai aptariama lankytojų sąveika etnografinių muziejų po atviru dangumi kontekste. Tyrime atskleidžiama, kaip kultūrinė komunikacija skatina lankymosi scenarijų įvairovę ir etnografinių muziejų po atviru dangumi, kaip kultūros paveldo objektų, gamtos parkų ir pramogų scenų, suvokimą.

Galiausiai, kalbant apie BMLAGM, dokumentų analizė atskleidė platų temų spektrą, orientuotą į muziejų vadybą ir muziejų rinkodarą (Барткова, 2010; Лакотка, 2010; Черепан, 2016), muziejaus rinkinius ir ekspoziciją (Барткова, 2011; Гуд, 2010; Куранович, 2018; Локотко, 2009), muziejų istoriografiją (Гармацкая 2016); medinę

architektūrą ir jos išsaugojimą (Мицкевич А. Г., Ганчарова І. А., Капіч А. М., 2011), edukacinė veikla (Мірончык, 2007; Гармацкая, 2009) ir nematerialusis kultūros paveldas ir rekonstrukcijos (Курановіч, 2019). Kalbant apie lankytojų tyrimus, paminėtinas Жукова (2010), kuris apžvelgė edukacinius užsiėmimus suaugusiesiems, tyrimas. Vaikų patirčių tyrimą atliko Charapan (2019). Išvados rodo, kad, nepaisant suprogramuoto ekskursijos maršruto, etnografinių muziejų po atviru dangumi institucinė aplinka lemia kontekstui būdingą situacinį susidomėjimą, kuris palengvina eksponatų, gamtos ir socialiai nulemtas įsimintinas muziejų po atviru dangumi patirtis. Straipsnis prisideda prie vaikų konceptualizavimo muziejų tyrimuose, neapsiribojant mokymosi tropu, pabrėžiant kultūros paveldo objektų fizinės aplinkos ir asmeninio situacinio intereso svarbą bendrai kuriant prasmingas muziejaus lankymo patirtis.

Apibendrinant galima teigti, kad esami etnografinių muziejų po atviru dangumi tyrinėjimai daugiausia dėmesio skiria muziejaus rinkiniams ir istoriografijai, valdymui ir rinkodarai instituciniu požiūriu. Lankytojų atžvilgiu analizuojama mokymosi patirtis ir edukacinės programos, taip pat pasitenkinimas teikiamomis paslaugomis. Pasirinktų atvejo studijų dokumentų analizė rodo, kad išsamių empirinių tyrimų apie lankytojus ir lankytojų patirtį trūksta (išskyrus Abbasian 2021; ir Charapan, 2018; 2019). Todėl būtent pateikiant išsamius empirinius lankytojų ir muziejų sąveikos ir palengvintų patirčių tyrimus etnografinių muziejų po atviru dangumi kontekste, šioje disertacijoje sprendžiama esamų mokslinių tyrimų spraga.

Tyrimo tikslas, objektas ir uždaviniai. Trumpa lankytojų patirties apžvalga muziejininkystėje atskleidė, kad į uždavinius orientuoti, į disciplinas orientuoti tyrimai, kuriems trūksta holistinio, empiriškai pagrįsto lankytojų patirties supratimo, apimančio lankytojų ir muziejaus sąveikos kompleksškumą, kuri skatina pastarojo meto muziejininkystės transformacijos, demokratizacijos procesai ir muziejų programų diversifikacija. Be to, etnografinių muziejų po atviru dangumi kontekste atlikta mokslinių tyrimų apžvalga atskleidė,

kad trūksta išsamių tyrimų, kuriuose būtų vertinama ir analizuojama lankytojų patirtis ir tai, kaip lankytojai susiduria, suvokia ir įprasmina hibridinę muziejų aplinką, esant įvairiems lankymo scenarijams ir susidūrimams. Siekdamas struktūrizuoti lankytojų ir muziejų sąveikų kompleksiskumą, taikau žanro optiką ir įvedu muziejaus lankymo žanrą kaip struktūrinį lankytojų ir muziejų susitikimų vieneta, kuris formuoja lankytojų patirtį ir jos priešistorę.

Disertacijoje žanras (angl. genre) pasitelkiamas kaip įrankis, padedantis klasifikuoti vertybinėmis grįstus konkrečius personalinius pasirinkimus, veiklas ir lūkesčius. Tai leidžia susisteminti ir įvardinti muziejaus ir lankytojo sąveikos praktikas. Šiuo požiūriu muziejaus lankymo žanras konceptualizuojamas kaip sąveika, kuri abipusiai (iš muziejaus ir lankytojo pozicijų) yra: (i) organizuota ir tikslinga; (ii) pasikartojanti; (iii) socialiai pripažinta lankytojo požiūriu ir įsitvirtinusi muziejaus institucinėje praktikoje; (iv) turinti specifinę struktūrą ir formatą. Komunikacijos požiūriu žanras formuoja muziejaus ir lankytojo sąveiką tam tikru būdu sudėliojant muziejaus pristatomus elementus (eksponatus, mokslines žinias), užtikrinant tų elementų sąryšį ir nuoseklumą muziejaus lankymo metu. Tokiu būdu žanras įtvirtina tam tikras socialines ir institucines priemones, kurios sukuria pasikartojančias muziejaus ir lankytojo sąveikos formas, kurios lemia lankytojo veiklas muziejuje ir (kaip veiklų rezultatą) – lankytojo patirtis muziejuje.

Todėl kyla klausimas, kaip lankytojų patirtis vystosi lankytojų ir muziejaus sąveikos dinamikoje ir kokią įtaką lankytojų patirčiai ir jos prielaidoms turi asmeninis ir institucinis kontekstas bei žanrinės konvencijos? Atsižvelgdama į šį klausimą, ketinu parodyti dialektinį lankytojų patirties pobūdį, kuris, viena vertus, jungia lankytojus ir jų vidines darbotvarkes, kita vertus, muziejaus institucinį kontekstą.

Tyrimo objektas - lankytojų patirtis kaip lankytojo ir muziejaus sąveikos jungtis, įrėmintą muziejaus lankymo žanro (-ų).

Tyrimo tikslas - teoriškai konceptualizuoti lankytojų patirtį kaip lankytojo ir muziejaus sąveikos jungtį, susietą su skirtingais muziejaus lankymo žanrais, ir empiriškai iširti ją etnografinių muziejų po atviru

dangumi kontekste.

Uždaviniai:

1. Susisteminti lankytojų patirties konceptualizaciją pagal platesnes muzeologijos paradigmas (1.1 sek).
2. Aprašyti lankytojų patirties sistemą kaip lankytojo ir muziejaus sąveikos ryšį per žanrų repertuaro klasifikavimo perspektyvą (1.2.-1.5 sek).
3. Apibrėžti etnografinių muziejų po atviru dangumi institucinį ir fizinį kontekstą grindžiantis lankytojų patirties kontekstiniu pobūdžiu (2.1 sek).
4. Aprašyti muziejaus lankomų žanrų repertuaro klasifikavimo sistemą ir apibūdinti jų reikšmę etnografinių muziejų po atviru dangumi aplinkai (2.2 sek).
5. Empiriškai ištirti lankytojų patirties struktūrą (afektinė, kognityvinė, fizinė ir naujumo sritys) ir jos prielaidas, kai muziejai po atviru dangumi lankomi su gidu ir specialių renginių žanro muziejuose, muziejų po atviru dangumi kontekste (4 sk., 5 sk.).

Darau prielaidą, kad muziejaus lankymo žanras turi tiesioginės įtakos tam, kaip lankytojai elgiasi, patiria ir kuria kultūros paveldo prasmę, ir dėl to formuoja lankytojų patirties struktūrą. Disertacijoje empiriškai tyrinėju apsilankymo žanrus, kurie susiję su išoriniu lankytojo ir muziejaus sąveikos palengvinimu, pavyzdžiui, programa ir (arba) fizinio gido vadovavimu. Taigi empirinė analizė atliekama tik etnografinių muziejų po atviru dangumi gido ir specialių renginių žanrų atžvilgiu. Sprendimas naudoti duomenis apie lankymosi su gidu ir specialiųjų renginių žanrus grindžiamas prielaida, kad žanro jėgų poveikis bus akivaizdesnis išorinio reguliavimo veikiamoms patirtims ir antekdentams nei lankymosi be gido, kai lankytojai pasirenka ideologines pozicijas iš muziejaus tarpininkavimo išteklių ir turi didžiausią galią nustatyti sąveikos pobūdį.

Ginamieji teiginiai:

1. Apsilankymo muziejuje žanras, kaip struktūrinis lankytojų ir muziejaus sąveikos vienetas, leidžia atskleisti, kaip lankytojai sąveikauja su muziejaus erdvėmis ir kultūros paveldu, kuria patirtį ir suvokimą, pasitelkdami asmenines darbotvarkes ir institucinę aplinką, susietas su apsilankymo muziejuje žanro konfigūracijomis.
2. Lankytojų patirtis, įreiminta tam tikrame žanre, turi panašią struktūrą. Kaip lankytojų ir muziejaus sąveikos organizacinė struktūra su bendromis konfigūracijomis (forma, medija ir tikslas), muziejaus lankymo žanras apibrėžia lankytojų patirties struktūrą ir afektinės, kognityvinės, fizinės ir naujumo sričių dispoziciją.
3. Lankytojų patirties sričių antecedentai yra kontekstinio pobūdžio. Nepaisant to, kad lankytojų patirties struktūra yra panaši, lankytojų patirties sričių antecedentai yra kartu kuriami asmeninio konteksto ir muziejaus lankymo konteksto.

Disertacijos struktūra. Disertacijos struktūra siejama su tyrimo problemos tyrimo ir plėtojimo logine seka. Įvade trumpai apžvelgiamos šio tyrimo aplinkybės, atsižvelgiant į lankytojų patirties etnografinių muziejų po atviru dangumi kontekste tyrimo pagrindimą. Jame pristatomas tyrimo tikslas ir prieštaravimai, tyrimo klausimai, metodologija ir empirinis disertacijos kontekstas.

Pirmajame skyriuje integruojamos teorinės diskusijos apie lankytojų patirtį ir jos kontekstualizuojamos atsižvelgiant į paradigminius muziejinkystės pokyčius. Juo siekiama sukurti teorinį pagrindą, kuris bus naudojamas disertacijos apimčiai. Pradžioje apžvelgiami esminiai patirties konceptualizavimo ir operacionalizavimo požiūriai muziejinkystėje, atitinkantys muzeologinio diskurso evoliuciją, išdėstomos pagrindinės esamų tyrimų prielaidos apie lankytojų patirtį, kurios bus toliau plėtojamos disertacijoje. Analizės dėmesio centre atsiduria sąveika, konkrečiai, siekdama struktūrizuoti ir susisteminti lankytojų ir muziejų sąveikas, plėtoju muziejaus apsilankymo žanrą kaip komunikacines ir

reguliuojančias jėgas, kurios palengvina tam tikrus rezultatus ir apibrėžia lankytojų patirties pobūdį. Pirmojo skyriaus pabaigoje pateikiama konceptuali lankytojų patirties, kaip lankytojų ir muziejaus sąveikos jungties, sistema ir jos pagrindiniai sudedamieji elementai, kurie bus empiriškai ištirti.

Atsižvelgiant į muziejaus konteksto, kaip lankytojo ir muziejaus sąveikos aplinkos, svarbą, antrajame skyriuje aptariami etnografiniai muziejai po atviru dangumi ir lankytojo ir muziejaus sąveikos galimybės. Pradedama nuo etnografinio muziejaus po atviru dangumi institucinio konteksto charakteristikos ir svarbiausių organizacinių žanrų požymių, toliau apibrėžiamas fizinis kontekstas ir jo teikiamos galimybės lankytojų sąveikai. Skyriuje pateikiama muziejaus lankymo žanrų apibrėžimo klasifikacinė sistema ir baigiama nevedžiojamų, vedžiojamų ir specialių renginių lankymo žanrų aprašymu etnografinių muziejų po atviru dangumi kontekste.

Po to trečiajame skyriuje aptariamos metodologinės prielaidos ir pateikiamas apibendrintas požiūris į žvalgomąjį tyrimo planą, metodologinių sprendimų pasirinkimą ir mišrią metodologiją. Skyrius baigiamas etniais išplėstinio etnografinio tyrimo aspektais. Dėl surinktų duomenų ir tyrimo plano sudėtingumo aiški metodologija ir tyrimo kontekstas bus aiškiai pristatytas pagal du empirinius tyrimus ir išvadas ketvirtame ir penktame skyriuose.

Taigi būsimų empirinių tyrimų ketvirtojo ir penktojo skyrių struktūra atitinka panašią logiką. Skyrių struktūra atitinka pirmajame skyriuje aprašytos konceptualios sistemos logiką, todėl apima išsamų muziejaus lankymo aplinkos ir asmeninių kontekstų aprašymą; nusako bendrus bendruosius programų požymius ir ypatumus. Po to išsamiai apžvelgiamas tyrimo planas, nurodomos duomenų rinkimo ir analizės procedūros. Skyriuose empiriškai tiriama lankytojų patirties struktūra trijose imtyse ir nagrinėjama, kas sudaro afektinę, kognityvinę, fizinę ir naujumo sferas, susijusias su lankytojų patirtimi, patiriama lankantis etnografiniuose muziejuose po atviru dangumi su gidu ir specialiųjų renginių žanro muziejuose.

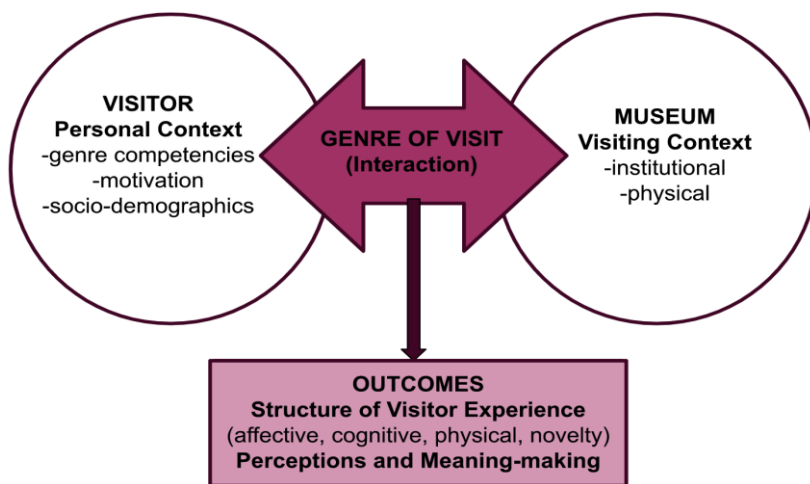
Disertacijos pabaigoje pateikiamos baigiamosios išvados,

parentos teorinėmis įžvalgomis ir empirinio tyrimo rezultatais, siekiant konceptualizuoti lankytojų patirtį kaip lankytojo ir muziejaus sąveikos jungtį, įrėmintą muziejaus lankymo žanruose. Atskleidžiama žanro įtaka lankytojų patirčių struktūrai ir pateikiama išsami lankytojų patirčių afektinės, kognityvinės, fizinės ir naujumo sferų apžvalga gido ir specialiųjų renginių lankymo muziejuose žanruose. Taip pat išsamiau aiškinamos lankytojų patirties sričių prielaidos ir asmeninio bei muziejaus lankymo konteksto įtaka jų pobūdžiui. Skyriaus pabaigoje nurodomi apribojimai ir būsimų tyrimų kryptys.

Teorinis indėlis. *Modelis „Lankytojų patirtis kaip lankytojo ir muziejaus sąveikos jungtis: žanrinis požiūris“.* Remdamasi pagrindinėmis prielaidomis apie lankytojų patirtį, suformuotomis apžvelgus lankytojų patirties konceptualizavimą ir operacionalizavimą muziejų srityje, taip pat žanrinio požiūrio prielaidomis, siūlau konceptualų modelį (Pav 1.) lankytojų patirties kaip muziejaus ir lankytojo sąveikos sąsajos, struktūrizuotą per muziejaus lankymo žanro prizmę ir apimantį asmeninį kontekstą, susijusį su lankytojais, ir muziejaus lankymo kontekstą, kuris apima institucinę, fizinę ir socialinę aplinką. Remiantis šiuo modeliu ir naujausiomis muzeologinio diskurso transformacijomis, lankytojo patirtis suprantama kaip lankytojo ir muziejaus lankymo aplinkos (institucinio, fizinio konteksto) sąveikos rezultatas, kurį formuoja muziejaus lankymo žanras, lemiantis savitas žanro konfigūracijas ir lemiantis konkrečias patirtis bei rezultatus. Šis modelis remiasi ankstesne lankytojų patirties konceptualizacija, kurią 1992 m. pasiūlė Falkas ir Dierkingas, o 2012 m. išplėtė Christidou, atsižvelgdama į kontekstinį ir interaktyvų lankytojų patirties pobūdį, kuris apima asmeninį kontekstą, stebint motyvaciją, žanro kompetencijas (ankstesnę patirtį, lankymosi dažnumą), taip pat socialines ir demografines charakteristikas; socialinį kontekstą - socialinę apsilankymo aplinką; institucinį kontekstą - normas ir žanrinius žymenis, susijusius su konkretaus tipo muziejumi ir jo veiklos sritimi (pavyzdžiui, meno muziejus, gamtos istorijos muziejus, muziejus po atviru dangumi ir t. t.), fizinį kontekstą - muziejaus architektūrą ir erdvę.

Siekdama ištirti lankytojų patirties komponentus ir palengvintus

rezultatus, naudojau Renginio patirties skalę (de Geus, 2016), kurioje nurodytos keturios patirties dimensijos: afektinė, kognityvinė, fizinė ir naujumo patyrimas. Šis metodas anksčiau buvo išsamiai empiriškai kokybiškai ištirtas įvairiuose kontekstuose, todėl jis yra patikima priemonė disertacijos apimčiai. Pateiktame modelyje lankytojų sąveika su muziejaus lankymo kontekstu ir jo viduje yra įrėminta apsilankymo žanro konvencijomis, kurios lemia lankytojų patirtį (afektingą, kognityvinę, fizinę ir naujumo dimensijas) ir palengvina reikšmes, suvokiama ir idėjas, o tai savo ruožtu leidžia geriau suprasti lankytojų patirties sferų prielaidas (Pav. 1).

Pav. 1. Modelis „Lankytojų patirtis kaip lankytojo ir muziejaus sąveikos jungtis: žanrinis požiūris“. Šaltinis: sukurta autoriaus.

Siūlomas modelis (Pav. 1) apima, viena vertus, asmeninį lankytojo kontekstą, kita vertus, muziejaus lankymo kontekstą, apimančią institucinę ir fizinę aplinką. Patirtis suvokiama kaip lankytojo ir muziejaus sąveikos rezultatas, kurį keičia muziejaus lankymo žanras, apimantis žanro konfigūracijas ir lemiantis specifinę muziejaus patirtį ir suvokiama.

Empirinio konteksto ir atvejo tyrimo apžvalga. Pagrindinį

tyrimo klausimą nagrinėju taikydama kolektyvinio atvejo tyrimo metodą, apimančią Skanseną (Švedija), Lietuvos Liaudies Buities Muziejus (Lietuva) ir Baltarusijos Valstybinį Medinės Liaudies Architektūros ir Kaimo Gyvensenos Muziejų (Baltarusija). Atrankos procesas buvo grindžiamas institucinio homogeniškumo ir lankytojams teikiamų sąveikos galimybių panašumo principais, o konkrečiai - muziejų lankymo žanrais.

Pagal Gailey (1999) klasifikaciją visi trys atrinkti muziejai priklauso nacionalinio masto etnografinių muziejų po atviru dangumi grupei, turi panašų institucinį ir fizinį kontekstą, panašią misiją perteikti idėjas apie praeitį šiuolaikinei auditorijai, vykdo panašias veiklas, renginius ir lankymo scenarijus. Nepaisant to, kad atrinkti muziejai egzistuoja skirtinguose nacionaliniuose, politiniuose ir socialiniuose kontekstuose, tyrimo objektas yra mikrolygmuo, konkrečiai, lankytojų ir muziejaus sąveika ir patirtys, įrėmintos skirtinguose apsilankymo žanruose, įsiliejančiuose į konkretų institucinį kontekstą, todėl nacionaliniai, istoriniai ir politiniai konkrečių muziejų aspektai tyrimui nėra svarbūs ir nebus išsamiai nagrinėjami. Priešingai, dėmesys bus sutelktas į institucinį ir fizinį muziejų kontekstą. Vieną po kito pateiksiu trumpą įtrauktų atvejų tyrimų charakteristiką.

Skansenas. Skansenas yra pirmasis pasaulyje muziejus po atviru dangumi, kurį 1891 m. Stokholmo (Švedija) Djurgården saloje įkūrė Arthuras Hazelius. Jis užima 30 hektarų plotą ir yra centrinėje Stokholmo dalyje. Jame, kaip muziejaus po atviru dangumi modelio prototipe, eksponuojami perkelti mediniai pastatai, demonstruojantys įvairias socialines sąlygas, kuriomis žmonės gyveno įvairiose Švedijos dalyse nuo XVI a. iki XX a. pirmosios pusės. Be liaudies architektūros pavyzdžių ir etnografinių kolekcijų, Skansene yra zoologijos sodas su laukiniais ir naminiais skandinavų gyvūnais, akvariumas ir cirkas vaikams. Be to, 2019 m. atidarytas Baltijos jūros mokslo centras, skirtas Baltijos jūros ekosistemai šviesti ir tirti bei tvariam vystymuisi skatinti. Kaip rašoma interneto svetainėje, Skansenas pozicionuoja save kaip įdomią klasę už mokyklos ribų, organizuodamas 92 įvairios

tematikos edukacines programas su gidu įvairaus amžiaus vaikams. Skansenas organizuoja įvairius specialius renginius, įskaitant ritualų rekonstrukcijas, šventinius renginius ir švedų bei skandinavų tradicijas (pavyzdžiui, Valpurgijos naktį, Velykų, pavasario ir Kalėdų muges, Norvegijos nacionalinę dieną ir Švedijos nacionalinę dieną, Vidurvasario šventę), muzikos ir (arba) dainų festivalius¹. Allsång på Skansen („Dainavimas Skansene“) - tai ypatingo renginio pavyzdys švedų kalba muzikinis šou, rengiamas kiekvieną vasarą liepos ir rugpjūčio mėnesiais antradieniais Sollideno scene. Lankytojai turi dainuoti su muzikiniais svečiais. Šou pradėtas rengti 1935 m. nedideliu mastu, o dabar į kiekvieną pasirodymą susirenka apie 10000-15000 žmonių². Dėl interaktyvių veiklų įvairovės ir institucinės aplinkos - parko, zoologijos sodo ir scenos, skirtos socialinei ir kultūrinei sąveikai - hibridiškumo Skansenas yra viena iš labiausiai lankomų turistinių vietų Stokholme ir Švedijoje, kasmet pritraukianti daugiau kaip 1,2 mln. lankytojų.

Antrasis pavyzdys - *Lietuvos Liaudies Buities Muziejus (LLBM)*. Neformaliai vadinamas „tėviškės muziejumi“, Lietuvos liaudies buities muziejus buvo atidarytas 1966 metais. Muziejus įsikūręs Rumšiškėse, šiauriniame Kauno vandenvietės krante, 28 km nuo Kauno, užima 195 ha teritoriją, jame sukaupta daugiau kaip 140 architektūros objektų ir didžiulė etnografinių eksponatų kolekcija (188 000), skirta atkurti XVIII-XX a. Lietuvos kaimo ir miestelio buitį. LLBM patalpose veikia kavinė ir smuklė, kuriose patiekiami tradiciniai lietuviški patiekalai. Be to, miestelio sektoriuje esanti rekonstruota XIX a. karčema kviečia lankytojus nakvoti muziejaus patalpose atidarytas 1966 metais. Muziejus įsikūręs Rumšiškėse, šiauriniame Kauno vandenvietės krante, 28 km nuo Kauno, užima 195 ha teritoriją, jame sukaupta daugiau kaip 140 architektūros objektų ir didžiulė etnografinių eksponatų kolekcija (188 000), skirta atkurti XVIII-XX a.

¹ <https://www.skansen.se/en/this-is-skansen>, žiūrėta internete 2020-04-21

² <https://www.skansen.se/en/all%C3%A5ng-p%C3%A5-skansen>, žiūrėta internete 2020-04-21

Lietuvos kaimo ir miestelio buitį. LLBM patalpose veikia kavinė ir smuklė, kuriose patiekiami tradiciniai lietuviški patiekalai. Be to, miestelio sektoriuje esanti rekonstruota XIX a. karčema kviečia lankytojus nakvoti muziejaus patalpose. Siekiant palengvinti lankytojų srautą iš artimiausio Kauno miesto centro, vasarą yra galimybė muziejų pasiekti keltu. Siekiant miniatiūriškai parodyti Lietuvos kultūrinę ir gamtinę įvairovę, ekspozicija sugrupuota pagal penkis Lietuvos etnografinius regionus: Aukštaitiją, Suvalkiją, Žemaitiją, Dzūkiją ir Mažąją Lietuvą. Kartu su kaimo liaudies buities ir kultūros demonstravimu centrinėje muziejaus dalyje eksponuojamas XIX a. - XX a. pirmosios pusės miestelio fragmentas su grįsta turgaus aikšte, Švenčiausiosios Mergelės Marijos bažnyčia, karčema, pradinės mokyklos pastatu, pirklių ir amatininkų namais. Čia lankytojams demonstruojami medžio drožybos, keramikos, juvelyrikos, audimo gamybos procesai. Vidaus ekspozicijas galima aplankyti nuo gegužės iki spalio mėnesio, o ne sezono metu muziejus po atviru dangumi veikia kaip parkas³. Kalbant apie muziejaus informacines programas lankytojams, panašiai kaip ir Skansene, Lietuvos muziejus siūlo daugiau kaip 34 interaktyvias edukacines programas ir ekskursijas įvairioms auditorijoms. Tarp jų - šeimos papročių ir buities darbų rekonstrukcijos (pavyzdžiui, „Tradiciniai lietuvių žaidimai ir dainos“, „Mergvakaris ir bernvakaris“, „Vestuvės“, „Linų eiseną ir linų gamybą“, „Mūsų miestelis“, „Duonos gamyba ir kepimo tradicijos“, „Šventinių meduolių kepimas“, „Šviesos ir žvakių gamybą“.

Visos ekskursijos ir edukacinės programos siūlomos pagal išankstinį užsakymą ištisus metus, panašiai kaip ir Skanseno praktikoje. Be to, LLBM kasmet organizuoja daugiau kaip 20 specialių renginių, įskaitant apeigų ir liaudies tradicijų rekonstrukcijas pagal (pavyzdžiui, Užgavėnių šventę, Joninių šventę ir Užgavėnių dieną, Velykų, Kalėdų, Joninių šventę). Be to, „Granatos Live“ yra elektroninės ir popmuzikos festivalis, rengiamas nuo 2013 m.

³ <http://www.llbm.lt/en/opening-hours/>, žiūrėta internete 2020-06-21.

Festivalis trunka 3 dienas rugpjūčio mėnesį ir kasmet sulaukia apie 15000-18000 lankytojų srauto.

Trečiasis atvejis - *Baltarusijos Valstybinį Medinės Liaudies Architektūros ir Kaimo Gyvensenos Muziejus (BVMLAKGM)*. Etnografinis muziejus po atviru dangumi buvo atidarytas 1977 m. Aziarco kaime, esančiame už keturių kilometrų nuo Minsko. Jis užima 151 ha plotą, reprezentuojantį tris iš šešių Baltarusijos etnografinių regionų, įskaitant Šiaurės, Vidurio ir Rytų Baltarusiją ir neįtraukiant Vakarų Paniaunės, Vakarų Palesės ir Rytų Palesės regionų. Remiantis etnografiniu klasifikaciniu požiūriu į išdėstymą, kiekviename sektoriuje demonstruojami regioniniai liaudies architektūros ir kaimo gyvensenos ypatumai, įsiterpę į didžiules gamtines erdves. Į ekspoziciją įtraukti 25 XVIII a. pabaigos - XX a. pradžios Baltarusijos liaudies architektūros objektai, atskleidžiantys religinių (pvz., unijos ir stačiatikių cerkvės) ir pasaulietinių pastatų (pvz., kaimo tvartas, kolegija), ūkinių statinių (pvz., kalvė, vėjo malūnas) ir sodybų kompleksų architektūrinius ypatumus.

Muziejaus misija — atgaivinti prarastą baltarusių paveldą, palengvinti kartų ryšį ir kurti naujas kultūros žinias⁴. Muziejus siūlo įvairias edukacines programas ir renginius. Iš tiesų, reguliariai lankytojams siūlomos interaktyvios ekskursijos ir vaidmeniniai žaidimai (pavyzdžiui, „Sveikas, muziejau!“, „Kviečių daigai“, „Kelionė į praeitį“, „Gyvosios muziejaus eksponatų istorijos“, „Kareivio trobelė“, „Ikonos“)⁵. Be edukacinių užsiėmimų muziejaus vietoje, docentai ir kuratoriai rengia edukacines programas ir muziejines pamokas mokyklose⁶. Be to, muziejus siūlo įvairius edukacinius ir pramoginius užsiėmimus suaugusiesiems. Jame demonstruojamos apeigos, pristatomos šeimos tradicijos ir liaudies

⁴ Baltarusijos valstybinio liaudies architektūros ir kaimo gyvensenos muziejaus 2015-2020 m. strateginis plėtros planas, žiūrėta internete 2020-06-28.

⁵ <http://en.etna.by/collections>, žiūrėta internete 2020-06-25.

⁶ <http://etna.by/services>, žiūrėta internete 2020-06-26.

šventės (pavyzdžiui, muziejus rengia interaktyvią programą „Baltarusių vestuvės“), organizuojamos teminės ekskursijos, rengiamos istorinės rekonstrukcijos. Siekdamas pritraukti įvairių lankytojų, BVMLAKGM kasmet organizuoja daugiau kaip 20 specialių renginių, įskaitant muzikos festivalius, spektaklius ir inscenizacijas (pavyzdžiui, etnofolkloro festivalį „Kamyanita“) ⁷.

Apibendrinant galima teigti, kad, apžvelgus atvejo studijas, matyti, jog visos trys atvejo studijos yra instituciškai nuoseklios, susijusios su temine parodos apimtimi ir įvairiomis lankytojų sąveikos galimybėmis, kurias iliustruoja teminė apimtis, fizinė aplinka, interpretacinės strategijos, įskaitant ekskursijas su gidu ir edukacines programas, turtingas renginių kalendorius su festivaliais, šventėmis ir ritualais. Tai rodo institucinės darbotvarkės sudėtingumą ir lankymosi scenarijų, skirtų įvairioms auditorijos grupėms, įvairovę.

Tyrimo metodologija. Disertacijos tyrimo planas tinka mišriam metodui, kai skirtingų tipų duomenys ir metodikos sustiprina pasitikėjimą tyrimo pagrįstumu. Be to, tai leidžia, viena vertus, pritaikyti tyrimo priemonių rinkinį prie skirtingų žanrų konteksto, kita vertus, įgyti sąveikoje dalyvaujančių auditorijų profilį. Tai ir mokyklinių grupių vaikai ekskursijų ir (arba) muziejaus edukacinių programų metu, ir specialių renginių — muzikos festivalių po atviru dangumi — apsilankymų dalyviai. Duomenys renkami taikant išsamius etnografinius lankytojų stebėjimus, papildytus vizualiaja etnografija ir tolesnėmis mokyklų grupių su gidais interpretacijomis, bei muzikos festivalių po atviru dangumi dalyvių apklausas vietoje ir internetu. Atitinkamai tyrime panaudoti 58 moksleivių, apsilankusių mokyklose su gidu, ir 473 muzikos festivalių po atviru dangumi dalyvių duomenys. Lentelėje 1 pateikiami disertacijoje naudoti metodai ir medžiaga.

⁷ <https://ru.etna.by/services/tradicionnye-meropriyatiya>, žiūrėta internete 2020-06-22.

Lentelė 1. Medžiaga ir metodas. Šaltinis: sukūrė autororius.

Apsilankymo žanras	Profilis	Metodas	Atranka, N		
			LLBM	Skansen	BVMLAKGM
Vadovaujamas (su gidu), N=58	Pradinių klasių mokiniai	Dalyvaujamasis stebėjimas; vizualinė analizė ir tolesnis aiškinimas	23	11	24
Specialusis renginys, N=473	Muzikos festivalių lankytojai	Apklausa vietoje	165	147	161

Analizuodama vadovaujamus (su gidu) mokyklinius vizitus, įtraukiau visus 58 atsakymus, gautus iš visų trijų muziejų. Siekiant suteikti vaikams galimybę išreikšti savo mintis ir išplėtoti savo patirtį, buvo renkami ir analizuojami įvairių tipų duomenys. Konkrečiai, duomenų rinkimo procesą sudarė trys vienos po kito einantys etapai. Pirmajame etape etnografinis stebėjimas buvo vykdomas kaip dalyvių stebėjimas vietoje. Stebėjau grupes, kai jos judėjo muziejaus erdvėse. Antrajame etape vaikų buvo paprašyta nupiešti su apsilankymu susijusius piešinius. Konkrečiai užduotis buvo suformuluota plačiais rėmais, prašant vaikų pagalvoti apie apsilankymą ir bendrą jo patirtį bei pavaizduoti ją grafiškai. Trečiajame etape pakviečiau vaikus pateikti savo piešinių interpretacijas ir papasakoti apie savo patirtį. Taikiau dalyvaujamojo vizualinės etnografijos metodą, kad suteikčiau vaikams, kaip pašnekovams, galią (Pink, 2013) ir prasmingai juos įtraukčiau.

Lankytojų patirčių, patirtų lankantis specialiuose renginiuose, tyrimas: trys muzikos festivaliai po atviru dangumi: „Allsång på Skansen“, „Granatos Live“ LLBM ir „Kamyanita“ BVMLAKGM 2018 m. Duomenys buvo renkami naudojant anoniminius struktūrizuotus klausimynus, derinant atvirus ir uždarus klausimus. Tyrimas buvo atliekamas keturiomis kalbomis, konkrečiai, švedų - Skansen, lietuvių - LLBM, rusų ir baltarusių - BVMLAKGM. Klausimyną sudarė 15 klausimų, tematiškai suskirstytų į tris atskiras dalis, kurių kiekvienoje buvo keletas uždarų arba atvirų klausimų.

Norėdama išsamiai išnagrinėti lankytojų patirties struktūrą, naudojau EES (angl. Event Experience Scale) metodiką (de Geus ir kiti, 2016), išskirdama kognityvines, fizines, afektines ir naujumo dimensijas, pritaikytas lankymosi su gidu ir specialiojo renginio kontekstui. Siekiant iširti lankytojų patirčių antecedentus, buvo atlikta kokybinė turinio analizė atsakymų į atvirą klausimą, kuriuo teirautasi apie festivalio lankytojų suvokimą ir vaikų piešinių interpretacijas.

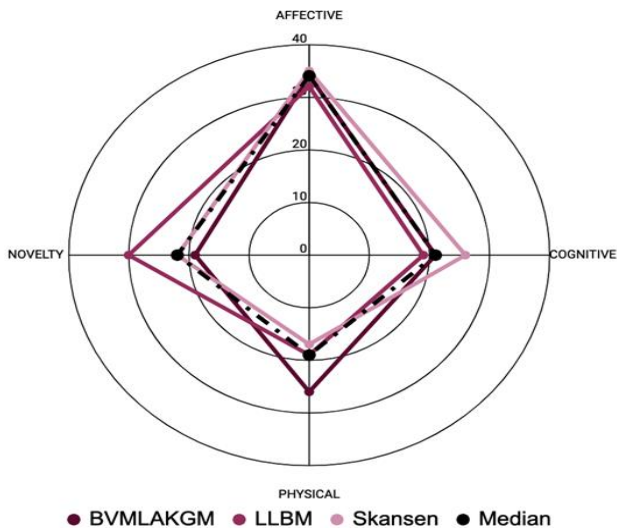
Analizė ir rezultatai. *Vadovaujamo (su gidu) žanras: lankytojų patirtys ir antecedentai.* Vaikų interpretacijų medžiagos turinio analizė buvo atlikta naudojant Nvivo (12 versija), siekiant nustatyti patirties sričių buvimą (Len. 2).

Lentelė 2. Kodų suvestinė. Šaltinis: sukūrė autorius.

Elementas	LLBM	Skansen	BVMLAKGM
N šaltiniai	23	11	24
N Nuorodos			
Afektyvus	24	16	40
Kognityvinis	14	12	24
Fizinis	14	8	30
Naujumo patirtis	22	10	22

Atitinkamai pirmoje eilutėje pateikiamas kiekvieno mėginio nuorodų, gautų atlikus analizę, skaičius. Antroje lentelės eilutėje išvardyti pagrindiniai patirties aspektai ir nurodytas nuorodų, atskleistų medžiagoje, skaičius trijose imtyse. Remiantis duomenyse atskleistų nuorodų skaičiumi, buvo apskaičiuotos kiekvieno muziejaus pagrindinių patirties dimensijų dalių (%) kompozicinės struktūros ir palygintos, siekiant parengti platesnes išvadas apie lankytojų patirčių svarbą gidų lankomo muziejaus žanre.

Paveiksle 2 pateikiami trijų mokyklinių vizitų su gidais metu gauti duomenys apie lankytojų patirties struktūrą ir vizualiai pavaizduotas afektinės, fizinės, pažintinės ir naujumo sričių išdėstymas. Remdamasi gautais duomenimis, taip pat apskaičiavau ir pridėjau trijų muziejų medianą, kad suprasčiau bendrą trijų vadovaujamų (su gidu) vizitų patirties sferų dimensijų giją.

Pav. 2. Lankytojų patirties struktūra. Šaltinis: sukūrė autorius.

Remiantis paveikslėlio 2 duomenimis, lankytojų patirties struktūros analizės rezultatai atskleidžia, kad afektinė sritis yra labiausiai dominuojanti visose trijose imtyse — ji sudaro 34 %,

Skanseno - 35 %, Baltarusijos atvejo tyrime - 34 %, o LLBM - 32 %. Tai patvirtina ankstesnius tyrimus (Mossberg ir kiti, 2018; de Geus ir kiti, 2016), pabrėžiančius afektinės srities svarbą bendroje lankytojų patirties struktūroje. Žanriniu požiūriu lankytojo ir muziejaus sąveika visais trimis atvejais buvo operacionalizuota socialiniame mokyklinio vizito kontekste, kurį išoriškai palengvina fizinis gidas, veikiantis kaip turinio teikėjas, žinių apie praeitį tarpininkas, vaikų socialinių sąveikų fasilitatorius. Be to, trijų pavyzdžių lyginamoji analizė rodo tiesioginį ryšį tarp afektinės sferos stiprumo ir lankytojo ir muziejaus sąveikos palengvinimo lygio trijuose gido apsilankymuose. Konkrečiai, aukštesnis palengvinimo ir išitraukimo lygis (kaip Baltarusijos ir Švedijos muziejų atveju) lėmė stipresnę afektinės sferos buvimą medžiagoje. Atrodo, kad ši priklausomybė atsiranda dėl gilesnio vaikų išitraukimo į muziejaus kontekstą per vizitą su gidu, kuris apima teatralizavimo ir animacijos elementus, kurie savo ruožtu sukelia emocijų prisiminimą ir prieraišumą. Dar vienas svarbus pastebėjimas susijęs su emocijų, kurias sukelia gido pasakojamas turinys ir naratyvas, pasekmėmis. Atitinkamai, kai pateikta informacija apie gyvenimo būdą praeityje palengvindavo teigiamus jausmus, vaikai piešiniuose vaizduodavo save. Priešingai, kai pasakojimas sukeldavo neigiamas emocijas, respondantai pasitelkdavo atsiribojimo nuo muziejaus turinio mechanizmą ir vaizduodavo praeities veikėjus, o ne save ar grupę. Dėl vadovaujamo (su gidu) apsilankymo žanro vaikai ne kartą išreiškė įspūdžių, nuostabos, liūdesio, hedonizmo, nuotykių ir meilės jausmus, patirtus lankantis muziejuje.

Žanrinių registrų reikšmė ir konkrečiai pastebėti lankytojo ir muziejaus sąveikos formos ir palengvinimo skirtumai išprovokavo skirtingą kognityvinių ir fizinių sferų dispoziciją ir lankytojo patirties struktūros naujumą. Konkrečiai, interaktyvūs apsilankymai su teatralizavimo elementais paskatino didesnę fizinių ir kognityvinių sferų lygį lankytojų patirtyje nei tie, kuriuose palengvinimo buvo nedaug. Lyginamoji perspektyva rodo, kad naujumo, fizinių ir

pažintinių sričių medianos vertės svyruoja apie 19-22 % (pav. 2), o jų dalis lankytojų patirties struktūroje tiesiogiai susijusi su gido apsilankymo metu taikomu palengvinimo lygiu. Tai, savo ruožtu, lemia menką vaikų įsitraukimą į muziejaus kontekstą ir įremina nepažįstamą sąveikos aplinką. Empirinių duomenų pastebėjimai atitinka ankstesnius Mossberg ir kitų autorių (2018) teorinius teiginius, teigiančius tiesioginį ryšį tarp gido veiklos ir lankytojų pasinėrimo į lankymo kontekstą lygio. Panašiai kaip ir lankymosi kontekste, žemas palengvinimo (arba gido veiklos) lygis lėmė stiprų naujumo buvimą etnografinių muziejų po atviru dangumi lankymosi su gidu metu.

Nepaisant bendros edukacinės ekskursijų su gidu sistemos, vaikai asmeniškai neakcentuoja pažintinės srities kaip dominuojančios bendros patirties, įgytos lankantis etnografiniame muziejuje po atviru dangumi, savybės. Kartu su tuo, vertybių išsidėstymas skalėje (26 % Skansene, 21 % BVMLAKGM ir tik 19 % LLBM; mediana -21 % (2 pav.), atskleidžia bendrą palengvinimo lygio ir pažinimo sąsają. Tiksliau, pažinimo srities reikšmė yra didesnė vadovaujamuose vizituose su teatralizacijos, žaidimo ir įtraukiančio pasakojimo elementais. Pavyzdžiui, pažintinis įsitraukimas akivaizdžiausias Skanseno atveju - 26 %. Po to seka Baltarusijos muziejaus ekskursija su gidu - 21 % , t. y. tik 5 % mažiau. Galiausiai, pažintinio įsitraukimo lygis mažiausias Lietuvos muziejaus atveju. Tai, savo ruožtu, iliustruoja galutinį darbo su asmeniniu identitetu ir vaikų agentavimo vaidmenį kuriant patirtį. Išvados rodo, kad gido ir žanro konfigūracijos gali sustiprinti arba patirti sferas, bet ne visiškai jas apibrėžti.

Be to, remiantis pakartotinio kontekstualizavimo mechanizmais, kuriuos vaikai taiko kurdami naujas žinias apie etnografinio muziejaus po atviru dangumi kultūros paveldą, temų ir reiškinių, pristatomų ekskursijos metu, aktualumas ir žinomumas gali palengvinti bendrą mokymosi patirtį ir sustiprinti bendrą pažinimą. Į tai gali būti svarbu atsižvelgti rengiant naujas temas ar ekskursijų programas po

etnografinius muziejus po atviru dangumi, kurios savaime apima daugiau teminių atramų, leidžiančių vaikams remtis turimomis žiniomis ir lengvai kurti pažintines sąsajas tarp muziejaus ekspozicijos ir šiuolaikinio sociokultūrinio konteksto. Pažinimo srities atsiradimas iliustruoja individualų ir idiosinkratinį lankytojų patirties pobūdį, individualaus darbo su tapatybe bei asmeninio konteksto (įskaitant ankstesnes žinias, interesus ir sociokultūrinę aplinką) svarbą žinių kūrimui.

Galiausiai, *fizinę sritį* kaip patirties elementą dažniausiai mini Baltarusijos muziejaus lankytojai (26 %). Atrodo, kad tai susiję su lankytojo ir muziejaus susitikimo dinamika ir jo palengvinimo lygiu, kaip jau buvo paašškinta anksčiau kalbant apie afektinį įsitraukimą. Pavyzdžiui, itin interaktyviose ir animuotose programose (Skanseno ir BVMLAKGM atveju) praktinė sąveika su muziejaus artefaktais sukelia gilų daugiajutiminį įsitraukimą. Be to, rezultatai rodo, kad muziejaus fizinio konteksto ir sezono ypatumai daro tiesioginę įtaką lankytojų fizinei patirčiai. Pavyzdžiui, LLBM ir BVMLAKGM muziejuose lankytasi saulėtą pavasario dieną, ir vaikai daug laiko praleido lauke būdami fiziškai aktyvūs. Dėl to abiem atvejais atskleistas aukštas fizinio įsitraukimo lygis (atitinkamai 26 % ir 19 %). Kartu su tuo Skanseno lankymas įvyko ankstyvą pavasarį, todėl vaikai didžiąją lankymosi laiko dalį praleido patalpose, o tai sudaro 17 % fizinio įsitraukimo.

Iksami prasmės kūrimo procesų analizė ne tik atskleidė vadovaujamų (su gidu) žanrų konfigūracijų įtaką lankytojų patirties struktūrai, bet ir padėjo geriau suprasti pagrindinius veiksnius, darančius įtaką lankytojų patirčiai. Vizualinės analizės rezultatai rodo, kad muziejaus lankymo aplinka, įskaitant etnografinių muziejų po atviru dangumi kultūros paveldo ir gamtos sritis, socialiniai susitikimai vizito metu ir asmeninis kontekstas tuo pat metu veikia kaip lankytojų patirtį lemiantys veiksniai. Konkrečiai edukacinę lankytojų patirties sritį skatino kultūriniai objektai, su kuriais susidurta ekskursijos metu.

Be to, išvados rodo, kad ginčydamiesi dėl daugybės sutiktų istorijų ir artefaktų dalyviai konstruoja pažintinius ir jutiminius ryšius, aktyviai taikydami pakartotinio kontekstualizavimo strategiją, kuri leidžia vaikams priminti savo ankstesnes žinias ir priskirti naujas idėjas ar apmąstymus esamoms pažintinėms schemoms. Išvados rodo, kad asmeniniai dirgikliai (pavyzdžiui, susidomėjimas, taktilinis įsitraukimas, vaizduotė) atlieka dominuojantį vaidmenį formuojant asmeninę lankytojų patirties vertę ir lemia įsimintinumą. Pavyzdžiui, interpretacijų turinio analizė rodo, kad vaikai įsimena artefaktus, kurie susiję su fiziniu ir kognityviniu įsitraukimu, siejasi su asmeniniais interesais ar kultūra (įpročiais ir vertybėmis) ir turi naujumo ir (arba) kontrasto su turimomis žiniomis elementų. Vadovaudamiesi šiomis nuostatomis, muziejų edukatoriai ir mokytojai, siekdami sudėtingo prasmės kūrimo, turėtų taikyti komunikacines strategijas, kurios ne tik perteikia informaciją apie gyvenimo būdą praeityje ir suteikia fizinę sąveiką, bet ir stipriai rezonuoja su šiuolaikiniu sociokultūriniu kontekstu, pasinaudodami esama kognityvine schema, kuri palengvina pakartotinį kontekstualizavimą.

Be kultūros paveldo, kaip kognityvinio ir afektinio prisiminimo šaltinio, duomenys rodo, kad ekologinės ir aplinkos temos (susijusios su etnografinių muziejų po atviru dangumi fiziniu kontekstu) prisideda prie afektinės sferos plėtojimo, kai vaikų įsitraukimas į kultūrinį apsilankymo kontekstą nėra stiprus. Be to, kuo daugiau laiko vaikai vizito metu praleido po atviru dangumi, tuo dažniau piešiniuose atsirado floros ir faunos vaizdai. Tai iliustruoja apsilankymo kontekstu svarbą, ypač tai, kaip sezonas ir oro sąlygos daro tiesioginę įtaką lankytojo ir muziejaus sąveikai ir palengvintai patirčiai etnografinių muziejų po atviru dangumi kontekste. Atsižvelgiant į didžiulį gamtos srities poveikį vaikų patirčiai lankantis muziejuje, rekomenduojama įtraukti fizinio konteksto gamtines galimybes į ekskursijų dienotvarkę kaip svarbų vertybinį dirgiklį šiuolaikinei miesto auditorijai.

Galiausiai, žodinės interpretacijos rezultatai padeda suprasti, kaip

socialinė dinamika ir gido pozicija prisideda prie patirčių formavimo lankantis su gidu. Pavyzdžiui, kai gidas veikia kaip vizito socialinės dinamikos bendraautorius, vaikai noriai įtraukia jį į piešinius (kaip Baltarusijos muziejaus atveju). Be to, respondentai iš Minsko ne kartą įtraukia bendraamžius į piešinius ir konstruoja muziejaus patirtį per tarpasmeninę sąveiką su bendraklasiais. Tais atvejais, kai tarpasmeninės sąveikos nebuvo užprogramuotos ar aktyviai organizuojamos mokytojo ar gido, patirtys yra labiau personalizuotos, o ne socialiai įtvirtintos (kaip LLBM atveju), ir vaikai retai įtraukia grupę, gidą ar save į piešinį.

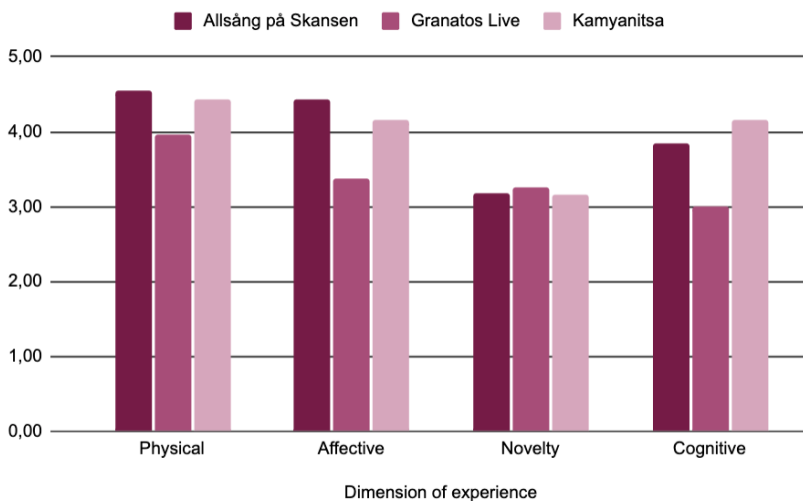
Apibendrinant galima teigti, kad rezultatai, gauti nagrinėjant muziejaus lankymo su gidu žanrą, prisideda prie esamų žinių apie dialoginį, kontekstinį ir idiosinkratinį lankytojų patirties pobūdį. Nepaisant užprogramuotos ekskursijos su gidu formos ir menko vaikų dalyvavimo priimant sprendimus dėl lankymosi eigos ir turinio, etnografinių muziejų po atviru dangumi institucinė aplinka kartu veikia kaip afektinės, kognityvinės, fizinės patirties ir naujumo sferų, sudarančių lankytojų patirties struktūrą, sukėlėjai.

Specialiojo renginio žanras: lankytojų patirtys ir antecedentai. Siekiant atskleisti lankytojų patirties struktūrą, respondentams buvo pateikti festivalių patirties elementai ir paprašyta nurodyti, kiek jie juos patyrė, naudojant 5 balų Likerto skalę. Lentelėje 3 pateikiamas dimensijų sąrašas, teiginiai, trijų festivalių vertinimo balai ir bendrų įsitraukimo balų suvestinė:

Lentelė 3. Patirties skalės dimensijos ir jų reikšmių mediana trijuose festivaliuose. Šaltinis: sukūrė autorius.

Elementas	Apklauso elementai	Allsång på Skansen	Granatos Live	Kamyanitsa
Fizinis	1. Aš aktyviai dalyvavau (dainavau ir (arba) šokau)	4,59	4,01	4,44
	2. Aš praleidau laiką po atviru dangumi	4,5	3,92	4,42
Afektyvus	3. Aš buvau emociškai įkrautas	4,48	3,46	4,1
	4. Aš pajutau priklausomybę bendruomenei / tautai	4,38	3,29	4,21
Naujumo patirtis	5. Aš sutikau ir susipažinau su naujais žmonėmis	2,8	3,25	2,9
	6. Aš sužinojau daugiau/naujų dalykų apie muziejų	3,54	3,28	3,4
Kognityvinis	7. Per muziką aš geriau supratau praeitį	3,85	3,22	4,14
	8. Aš sužinojau ką nors naujo apie istoriją ir kultūrą	3,85	2,8	4,17
	Bendra taikymo sritis	31,99	27,23	31,78

Remiantis lentele 3, aukščiausias balas nustatytas Švedijos festivalio atveju, po jo seka Baltarusijos festivalis (atitinkamai 31,99 ir 31,78 balo), o žemiausias balas nustatytas Lietuvos muzikos festivalio po atviru dangumi atveju. Šios išvados atitinka pastebėtus dėsningumus, susijusius su apsilankymo dažnumu, ir ankstesnius pastebėjimus (Boswijk et al., 2007; Marques et al., 2021; Richards, 2020), kad apsilankymo dažnumas veikia kaip veiksnys, prisidedantis prie sustiprintos patirties. Apskritai keturios sritys pristatomos ir vienodai vertinamos visuose trijuose muziejuose. Be lentelės 3, paveiksle 3 vizualiai pavaizduotos trijų festivalių lankytojų patirčių kognityvinės, fizinės, afektinės ir naujumo dimensijų komutacinės medianinės reikšmės.

Pav. 3. Trijų festivalių patirties skalės dimensijos ir jų reikšmių medianos. Šaltinis: Sukūrė autorius.

Analizuojant lankytojų patirčių struktūrą, išryškėjo bendras pagrindinių sričių išdėstymo modelis visuose trijuose festivaliuose.

Konkrečiai, remiantis Pav. 3 duomenimis, galima teigti, kad fizinė sritis turi didžiausią įtaką lankytojų patirties struktūrai muzikos festivalyje po atviru dangumi.

Iš karto po to seka afektinė lankytojų patirties sritis, kurią visų trijų festivalių dalyviai įvertino aukščiausiais balais. Baltarusijos ir Švedijos festivaliuose kognityvinė sfera išryškėja panašiai ir bendroje struktūroje užima trečiąją vietą, o naujumas surinko mažiausiai balų ir minėtame muziejuje atsidūrė ketvirtoje vietoje. Lietuvos muziejaus po atviru dangumi atveju naujumo sfera turi šiek tiek daugiau balų nei pažintinė sfera. Žingsnis po žingsnio apžvelgsiu pagrindinius komponentus ir aptarsiu jų elgseną pagal platesnį asmeninį ir institucinį kontekstą bei žanrines apsilankymo ypatingame renginyje konfigūracijas.

Iš keturių skirtingų dimensijų, kurios sudaro festivalio patirtį, *fizinė* dimensija (len. 3 ir pav. 3) vidutiniškai trijuose festivaliuose įvertinta aukščiausiai. Tai galima paaiškinti renginių po atviru dangumi pobūdžiu ir aktyviu dalyvių kūno įsitraukimu festivalių metu. Konkrečiai, „Allsång på Skansen“ festivalyje, kurio teiginio „*Aktyviai dalyvavau (dainavau ir (arba) šokau)*“ vidurkis 5 balų Likerto skalėje yra 4,59 (lentelė 3), lankytojai kviečiami dainuoti kartu pasirodymo metu, ir tai ne kartą buvo paminėta kaip viena iš festivalio lankymo priežasčių. Panašiai kaip ir „Granatos Live“ atveju, aktyvų fizinį lankytojų įsitraukimą skatina muzikos klausymasis, pasirašinėjimas, šokiai, bet ir daug laiko praleidimas po atviru dangumi, festivalio metu miegant muziejaus teritorijoje esančioje palapinėje. Ši veikla buvo užfiksuota stebėjimo vietoje metu ir įvardyta dalyvių iš Lietuvos. Festivalio „Kamyunica“ metu lankytojai pabrėžė galimybę apsirengti nacionaliniu baltarusių kostiumu (tai sukelia ir taktilinį, ir afektinį įsitraukimą), praleisti laiką po atviru dangumi, dainuoti dainas ir dalyvauti įvairiose praktinėse veiklose (pavyzdžiui, audimo ir keramikos gaminimo) festivalio metu. Minėti trijų renginių fizinės srities pavyzdžiai rodo, kaip aktyvus fizinis įsitraukimas, kurį

palengvina apsilankymo turinys ir programa (kaip „Allsång på Skansen“ ir „Kamyanitza“ atveju) ir (arba) etnografinio muziejaus po atviru dangumi institucinis kontekstas (kaip „Granatos Live“ atveju), lėmė, kad muzikos festivalių po atviru dangumi lankytojų patirties struktūroje stipriai pasireiškė fizinė sritis. Be to, festivalio Lietuvos muziejuje metu lankytojai etnografinio muziejaus po atviru dangumi erdvę išnaudoja netradiciškai (pavyzdžiui, maudynėms, deginimuisi, miegui palapinėje), o tai savo ruožtu panaikina kai kuriuos lankomumo barjerus ir išsklaido institucines normas, primeta festivaliui būdingus elgesio modelius ir etnografinio muziejaus po atviru dangumi suvokimą per festivalio vizito prizmę.

Po fizinio įsitraukimo, *afektinis įsitraukimas* (len. 3 ir pav. 3) yra antras pagal reikšmingumą trijų festivalių lankytojų patirties aspektas. Pagal tai teiginys apie „*emocinį pakrovimą*“ užima trečiąją vietą (vidutinis įvertinimas $M = 4,48$ Švedijoje, $M = 3,46$ Lietuvoje ir $M = 4,1$ Baltarusijoje, lentelė 3). Emocinio įsitraukimo kultūros renginių metu svarbą anksčiau kruopščiai nagrinėjo Morgan (2008), Páez ir Rimé, (2014), kurie pabrėžė, kad muzikos renginys gali sukelti dalyviui kraštutinius emocinius ar fizinius išgyvenimus, lemiančius didesnę savęs pažinimą, taip pat integracijos su kitais apeigas, kurios įtvirtina bendras kultūrinės vertybes ir įkvepia vadinamąjį „*communitas*“ (Turner, 1969). Tai aiškiai matyti iš duomenų, susijusių su emocijomis ir išreikštu priklausymo bendruomenei ir (arba) tautai jausmu. Iš tiesų, apklausos rezultatai, kuriuose „stiprus priklausymo grupei jausmas“ buvo labai gerai įvertintas dalyvių trijuose muziejuose. Tačiau „Allsång på Skansen“ atveju ryšys buvo kuriamas su kitais dalyviais ir tauta, o vyresnio amžiaus lankytojai taip pat išreiškė nostalgijos jausmus, kurie juos traukė į festivalį. Dainuodami praeityje populiarias dainas jie kartu kuria stiprų jausminį ryšį su kitais dalyviais ir pačiu renginiu. Tačiau „Granatos Live“ atveju *communitas* buvo kuriami per emocinį įsitraukimą ir asmeninį susidomėjimą elektronine muzika, kurią dalyviai aiškiai prisimena. Taigi LLBM

lankytojai pateikė palyginti aukštus savo ryšio su bendraamžiais ir bendruomene rangus, susijusius su bendru susidomėjimu elektronine muzika. Galiausiai, „Kamyantsa“ atveju lankytojai savo apsilankymo festivalyje patirtį apibūdina kaip galimybę švęsti baltarusių tapatybę per inscenizaciją, pasirašinėjant liaudies dainomis, dėvint tautinius kostiumus ir būnant tarp rekonstruotų medinės liaudies architektūros pavyzdžių (kaip eksponuojamos Baltarusijos miniatiūros). Trys minėti pavyzdžiai aiškiai parodo, kaip struktūrinė ir socialinė renginio dinamika, kai lankytojai kolektyviai kuria apsilankymo atmosferą, sudaro prielaidas atsirasti stiprioms jausminėms konotacijoms ir priklausomybės bendruomenei jausmui, kurie kartu skatina stiprų afektinės sferos dalyvavimą bendroje lankytojų patirtyje.

Kognityvinė lankytojų patirties *dimensija*, susijusi su kultūros ir istorijos pažinimu bei geresniu praeities supratimu per šiuolaikinę muziką, atrodo mažiau reikšminga nei fizinė ir afektinė sritys muzikos festivalio po atviru dangumi lankytojų patirties struktūroje (3 lentelė ir 3 pav.). Duomenys rodo, kad ši dimensija daugiausia pateikiama Baltarusijos ir Švedijos pavyzdžiuose, o tai taip pat atitinka lankytojų sąveikos su kultūros paveldu festivalio metu svarbą. Panaši tendencija pastebima ir Skanseno duomenų rinkinyje, kur abu su pažintiniais aspektais susiję teiginiai gavo vidutiniškai $M = 3,85$ balo iš 5 balų Likerto skalės (len. 3 ir pav. 3). Gauti rezultatai prisideda prie esamų žinių apie pažintinės dimensijos pobūdį renginio patirties struktūroje, išryškindami tiesioginį ryšį tarp apsilankymo struktūros ir lankytojų susidūrimų su kultūros paveldu renginio metu, kurie prisideda prie žinių kūrimo ir mokymosi etnografinio muziejaus po atviru dangumi festivalio metu. Pažintinės dimensijos aktualumas lankytojų patirties struktūroje Granatos Live turi mažiausią balą. Konkrečiai, respondantai patvirtina, kad festivalis padeda geriau suprasti praeitį per (šiuolaikinę elektroninę) muziką ($M= 3,22$). Nepaisant to, festivalio patirtis nesuteikia žinių apie Lietuvos istoriją ir kultūrą ($M=2,8$), kaip parodyta (len. 3 ir pav. 2). Tai galima paaiškinti dėl

atskleisto žemo lankytojų susidūrimo su etnografinio muziejaus po atviru dangumi kultūrinio turiniu (19 % auditorijos pavyko aplankyti muziejaus ekspoziciją muzikos festivalio po atviru dangumi metu) ir vidinės lankytojų motyvacijos, susijusios su muzikos festivaliu.

Galiausiai, tyrimas atskleidė, kad *naujum*o patirtis, kaip muzikos festivalio po atviru dangumi lankytojų patirties dimensija, yra mažiau reikšminga lankytojų patirties struktūroje (len. 3 ir pav. 3). Naujumo patirtis gali būti susijusi su renginio turiniu, konkrečiai su naujais renginio dizaino, programos ar aplinkos elementais, arba būti nauja lankytojui, taip pat su ankstesne patirtimi ir žiniomis apie renginį. Apskritai teiginys „[Dėl festivalio] sužinojau daugiau apie muziejų“ įgyja vidutinius įvertinimus, artimus neutraliam 3 balų įvertinimui iš 5 balų Likerto skalės, t. y. $M = 3,54$ Švedijoje, $M = 3,28$ Lietuvoje ir $M = 3,4$ Baltarusijoje. Tai gali būti susiję su festivalio ir muziejaus lankymo pobūdžiu ir dažnumu. Išvados apie lankymosi dažnumą atskleidžia, kad festivaliuose sulaukiama pakartotinių lankytojų srauto, todėl didžiausias pirmą kartą apsilankusių lankytojų srautas pastebėtas LLBM atveju. Taigi, reitingas rodo tiesioginį ryšį tarp naujumo poveikio ir lankymosi istorijos. Tai ypač akivaizdu „Granatos Live“ atveju, kai 45 % lankytojų buvo pirmą kartą renginyje apsilankiusieji, todėl dalyvavimas muzikos festivalyje po atviru dangumi etnografiniame muziejuje po atviru dangumi jiems buvo nauja patirtis. Dėl to naujumo reitingas LLBM yra šiek tiek aukštesnis nei kitais dviem atvejais. Kalbant apie Švedijos ir Baltarusijos festivalių dalyvius, dauguma dalyvių buvo pakartotiniai festivalių ir (arba) etnografinių muziejų po atviru dangumi lankytojai, todėl jie turėjo susiformavusius išankstinius lūkesčius ir žinias apie muziejų bei festivalį ir jiems buvo būdingas žemas naujumo patyrimo lygis. Šis pastebėjimas prieštarauja ankstesnėms de Geus ir kiti (2016) diskusijoms, taigi atitinka naujausius Marques ir kiti. (2021) tyrimus, kurie taip pat tiesiogiai susiejo ankstesnius apsilankymus ir naujumo dimensiją festivalio patirties struktūroje.

Be to, teiginys „5. *Sutikau ir susipažinau su naujais žmonėmis*“ (len. 3 ir pav. 3) Švedijoje ir Baltarusijoje buvo įvertintas neigiamai (mažiau nei 3,0 balo 5 balų Likerto skalėje), t. y. $M = 2,8$ ir $M = 2,9$ balo. Nepanašu į „Granatos Live“, kur festivalis skatina naujas pažintis ir bendravimą su nepažįstamais žmonėmis. Tai galima paaiškinti festivalio struktūriniais ypatumais, trukme ir socialine dinamika tarp lankytojų renginio metu. Pavyzdžiui, „Allsång på Skansen“ lankytojai sėdi vienoje vietoje, todėl bendrauja tik su artimiausiais kaimynais, kurie dažnai yra jų šeimos nariai arba draugai. Todėl jie nejuda po renginio vietą ir turi mažiau galimybių bendrauti su naujais žmonėmis. Kitaip nei „Allsång på Skansen“, Baltarusijos muzikos festivalio po atviru dangumi metu lankytojai susiduria su įvairiomis veiklomis, vykstančiomis visoje muziejaus teritorijoje, todėl turi daugiau galimybių bendrauti su naujais žmonėmis ar užmegzti pažintis. Taigi mažą susitikimų ir naujų pažinčių svarbą ($M = 2,9$) festivalio „Kamypanica“ metu galima paaiškinti ir socialine lankymosi dinamika. Tyrimas atskleidė, kad lankytojai Baltarusijos festivaliuose dažnai lankosi poromis ir (arba) mažomis grupelėmis ir nėra linkę festivalio metu užmegzti pažinčių su kitais asmenimis. Galiausiai, atrodo, kad „Granatos Live“ formatas ir trukmė labiau tinka naujoms pažintims užmegzti. Pavyzdžiui, „Granatos Live“ trunka 3 dienas, o lankytojus vienija bendri muzikiniai interesai. Be to, jaunas dalyvių amžius skatina laisvesnę bendravimą su nepažįstamaisiais renginio metu ($M = 3,28$, len. 3 ir pav. 3).

Žanro požiūriu lankytojų ir muziejaus sąveika visais trimis atvejais vyko socialinės didelės žmonių grupės kontekste, lankytojų ir muziejaus sąveiką sustiprino renginio programa, tačiau lankytojams buvo suteikta teisė patiems nustatyti sąveikos formą, lygį ir trukmę, atsižvelgiant į jų vidinius motyvus ir interesus. Pavyzdžiui, lankytojų motyvacijos analizė rodo, kad lankytojus labiausiai skatina muzikos festivalis kaip renginys, todėl apsilankymo metu jie etnografinius muziejus po atviru dangumi suvokia per festivalio po atviru dangumi

optiką ir taiko dalyvavimui muzikos renginyje būdingus elgesio modelius, susijusius su atsitiktiniu laisvalaikiu. Tai savo ruožtu prieštarauja bendram muziejaus lankymo kaip rimto laisvalaikio suvokimui (Stebbins, 2006). Todėl dalyviai labiau linkę į afektinį ir fizinį įsitraukimą, o ne į pažinimą ir mokymąsi, būdingą įprastam muziejaus lankymui. Lankytojai ypač vertina socialinę sąveiką, sukeliančią priklausymo bendruomenei ir vienybės jausmą (koncertuojant, dainuojant ar tiesiog leidžiant laiką kartu), o tai būdinga specialiojo renginio apsilankymo žanrui.

Nepaisant to, kad lankytojų patirties struktūroje pažintinė sfera apskritai buvo menka, išsami lankytojų sąveikos su kultūros paveldu renginio metu analizė parodė, kad tais atvejais, kai dalyviams pavyko aplankyti parodą ir sąveikauti su kultūros paveldu festivalio metu, pažintinis patirties aspektas buvo aukštai įvertintas. Kartu empirinė analizė atskleidė dvi veiksmų, skatinančių lankytojų sąveiką su kultūros paveldu specialiojo renginio metu, grupes. Pirmoji veiksmų grupė susijusi su asmeniniu kontekstu, konkrečiai su lankytojų motyvacija ir muziejų lankymo dažnumu. Apskritai tai patvirtina ankstesnius Hooper-Greenhill (1994) ir Macdonald (2007) tyrimus, kurie pabrėžė asmeninio konteksto, kaip lankytojų antecedents, svarbą priimant sprendimus dėl lankytojų ir muziejų sąveikos. Be to, tyrimo rezultatai prisideda prie esamų žinių, nes leidžia geriau suprasti, kaip apsilankymo dažnumas ir dalyvavimo renginyje motyvacija lemia lankytojų susidūrimų su paroda per muzikos festivalį po atviru dangumi dinamiką. Be to, antroji veiksmų grupė yra išorinė ir susijusi su lankymo kontekstu bei renginio valdymu. Visų pirma tyrimas atskleidžia keletą svarbių vadybinių ir komunikacinių kliūčių, trukdančių lankytojams festivalio metu sąveikauti su kultūros paveldu. Pavyzdžiui, komunikacijos apie parodą trūkumas, taip pat menkas muziejaus darbuotojų ir pastatų, kaip bendravimo aplinkos, įsitraukimas neleidžia pirmą kartą apsilankiusiems lankytojams tyrinėti kultūros paveldo už festivalio darbotvarkės ribų. Be to, festivalio

programos ir muziejaus įterptinės darbotvarkės teminis panašumas gali palengvinti sinergiją ir paskatinti lankytojus giliau sąveikauti su kultūros paveldo patalpomis etnografiniuose muziejuose po atviru dangumi. Taigi, kruopščiai vykdant komunikaciją ir teikiant informacinę paramą, galima sureguliuoti festivalio, kaip laisvalaikio praleidimo būdo, ir muziejaus, kaip rimto laisvalaikio praleidimo būdo, suvokimo atotrūkį, o tai savo ruožtu gali paskatinti prasmingesnę lankytojų susidūrimą su kultūros paveldu ir padidinti jų pažintinį įsitraukimą.

Be to, lankytojų suvokimo turinio analizės rezultatai atskleidžia, kad apsilankymo muziejuje žanras yra vertybinis konstruktas. Raktinių žodžių analizė rodo, kad specialiojo renginio apsilankymo trijuose etnografiniuose muziejuose po atviru dangumi dalyviai susitikimus suvokia per šventės optiką. Šis kodas buvo vienas iš dažniausiai pasirodžiusių elementų visose trijose imtyse (jis dominavo Lietuvos ir Švedijos atveju). Pagal tai muzikos festivalio „Granatos Live“ lankytojai daugiausia buvo vedami su festivaliu susijusių motyvų ir apsilankymo metu nebuvo linkę sąveikauti su kultūros paveldu, todėl muziejaus suvokimą jie konstravo per asmeninę socializacijos naudą (įrėmindami „communitas“ per elektroninę muziką) ir pramogą. „Allsång på Skansen“ atveju, kai lankytojai pasakojo apie savo sąveiką su kultūros paveldu, neapsiribojančią festivalio dienotvarke, ir buvo vedami laiko praleidimo su šeima ir draugais bei dainavimo kartu motyvų, be socializacijos vertės, ne kartą pabrėžė muziejaus kaip kultūrą įtraukiančios erdvės svarbą. „Kamyanitsa“ atveju, kur programavimas ir renginių vadyba buvo labiau prikaustyti prie muziejaus darbotvarkės, o veiklos buvo organizuojamos visoje vietoje, lankytojai konkrečiai atkreipė dėmesį į rekreacinę apsilankymo muziejuje vertę, taip pat į kultūrinę - vietą, kur baltarusių nacionalinis identitetas gali būti įsivaizduojamas, atliekamas ir patiriamas in situ.

Apibendrinant galima teigti, kad išvados rodo, kaip žanras

sustiprina vertybinę muzikos festivalio po atviru dangumi perspektyvą, sukelia komunikacines ir reguliuojančias lankytojų ir muziejaus sąveikos jėgas ir taip sukuria tam tikrą lankytojų patirties struktūrą. Rezultatai rodo, kad fizinis išitraukimas yra labiausiai dominuojanti patirties struktūros dimensija. Jį skatina aktyvus fizinis dalyvių išitraukimas, kai renginio metu jie pasirašinėja, šoka ir leidžia laiką po atviru dangumi. Afektyvioji patirties sritis daugiausia kyla iš socialinės lankytojų sąveikos dinamikos su minia ar didele žmonių grupe, kurie vienu metu aktyviai fiziškai dalyvaudami kartu kuria renginį ir jaučia ryšį bei prisirišimą prie bendruomenės. Kognityvinė sritis lankytojų patirties struktūroje yra mažiau pristatoma, o tai galima paaiškinti dėl asmeninių lankytojų motyvų ir stiprios diferenciacijos tarp festivalio lankymo kaip atsitiktinio laisvalaikio ir muziejaus konteksto kaip rimto laisvalaikio skatintojo. Naujumo poveikis specialiojo renginio lankymui koreliuoja su apsilankymo dažnumu. Apibendrinant galima teigti, kad, atsižvelgiant į didelį lankytojų atstovavimo lygį ir lankytojų ir muziejaus sąveikos lankstumą, kuri lemia specialiojo renginio apsilankymo žanrinės konfigūracijos, empirinė analizė atskleidė ypač stiprų asmeninio konteksto, o ypač lankytojų motyvacijos, apsilankymo dažnumo ir suvokimo poveikį lankytojų ir muziejaus sąveikai bei palengvintai patirčiai etnografinių muziejų po atviru dangumi kontekste.

Išvados. Šiame doktorantūros tyrime pateikiau lankytojų patirties, kaip lankytojo ir muziejaus sąveikos, susietos su apsilankymo muziejuje žanrinėmis konfigūracijomis, konceptualizavimą. Žanro, kaip struktūrinio vieneto, taikymas suteikia naudingą pagrindą sisteminti lankytojo ir muziejaus sąveikas muziejinėje praktikoje ir geriau suprasti lankytojų patirtį bei jos prielaidas. Šiame tyrime iškelti penki pagrindiniai tikslai, kaip nurodyta įvade. Vieną po kito paaiškinu, kaip šie tikslai buvo pasiekti, ir pateikiu aktualius, konceptualesius ir disciplininius šio darbo indėlius.

Pirmasis tikslas buvo iškeltas atsižvelgiant į esamą holistinės lankymo patirties perspektyvos poreikį, atitinkantį platesnes muziejinkystės paradigmas. Naudojantis muziejinkystės literatūros apžvalga, apžvelgiama lankytojo ir muziejaus santykių metaperspektyva, leidžianti apibrėžti pagrindinius lankytojų ir lankytojų patirties konceptualizavimo požiūrius ir susieti juos su aukštesnio lygmens muzeologinėmis transformacijomis pagal tradicinės muzeologijos, naujosios muzeologijos ir sociomuziejinkystės prielaidas. Disciplininiu lygmeniu tyrimas padeda geriau konceptualiai suprasti, kaip lankytojai ir lankytojų patirtis suprantami ir traktuojami moksliniuose tyrimuose ir praktikoje, vadovaujantis ontologinėmis, epistemologinėmis, sociologinėmis ir aksiologinėmis platesnių muziejinių paradigmų ir šiuolaikinio visuomeninio diskurso implikacijomis. Surinktos išvalgos leido daryti išvadą, kad lankytojų patirtis yra sudėtinga, kontekstuali ir daugialypė, o atsižvelgiant į demokratizacijos procesus ir didėjantį muziejų darbotvarkės sudėtingumą, į ją reikėtų žiūrėti kaip į lankytojų susidūrimą su muziejaus kontekstu ir muziejaus viduje jungtį.

Todėl antrasis tikslas - sukurti lankytojų patirties, kaip lankytojų ir muziejaus sąveikos sąsajos, konceptualizuotos per muziejaus apsilankymo žanro prizmę, sistemą, kurioje būtų atsižvelgta į lankytojų ir muziejaus susitikimų sudėtingumą. Tyrimas remiasi Dierking ir Falk (1992) bei de Geus et al. (2016) lankytojų patirties konceptualizacijomis, plėtojant empirinį supratimą ir teorinį pagrindimą, kaip lankytojų patirtis yra bendrai kuriama per asmeninį ir muziejaus lankymo kontekstus sąveikų pagalba ir kaip žanro konfigūracijos formuoja šias sąveikas bei apibrėžia lankytojų patirties pobūdį. Disertacijoje priimta ir išplėta muziejaus apsilankymo žanro, kaip lankytojo ir muziejaus sąveikos struktūrizavimo, koncepcija, kuri apima retorines situacijas su bendromis žanro konfigūracijomis ir yra įtvirtinta institucinėse praktikose. Konceptuali ir teoriniu lygmeniu šis požiūris leidžia perkelti dėmesį

nuo lankytojų ir muziejų kaip atskirų instancijų ir atskleisti patirtį kaip lankytojo ir muziejaus susitikimų rezultata, suformuotą pagal žanrines konvencijas. Be to, tyrimas prisideda prie esamų žinių apie lankytojų patirties struktūrą ir pagrindines jos sritis (įskaitant afektinę, fizinę, kognityvinę ir naujumo sritį), formuodamas pagrįstą požiūrį į atskleistų komponentų pobūdį ir asmeninio bei institucinio konteksto, kaip esminių lankytojų patirties sričių prielaidų, svarbą. Aktualesnis indėlis apima geresnį supratimą, kaip muziejaus lankytojai naudoja žanrą kaip vertybinę navigacijos sistemą, kad galėtų priimti pagrįstus sprendimus dėl norimo apsilankymo ir veiklos, priklausomai nuo ankstesnių žinių ir patirties (apsilankymo dažnumo, žanro kompetencijų), motyvacijos ir situacinių interesų. Šis teorinis brikoliažas, viena vertus, leidžia atsižvelgti į plačiai pripažintą lankytojų patirties sudėtingumą ir dviprasmiškumą, kita vertus, integruoti naujausius muziejininkystės pasiekimus. Apskritai šis modelis padeda susidaryti holistinį lankytojų patirties vaizdą, nes parodo tikslesnius asmeninių ir muziejauslankymo kontekstų požymius, pritaiko sisteminių žvilgsnį į sudėtingą lankytojo ir muziejaus sąveiką per apsilankymo muziejuje žanrą, parodo aiškias patirties sritis ir rezultatus. Tai padeda tobulinti esamas konceptualizacijas, nes parodo, kaip lankytojų patirtis gali būti bendrai kuriama per lankytojų ir muziejaus sąveiką ir kaip žanro reguliuojančios jėgos apibrėžia jos struktūrą ir prielaidas. Šios žinios labai svarbios ne tik mokslininkams ir būsimiems akademiniam darbams šioje srityje, bet ir muziejų praktikams bei kultūros vadybininkams.

Trečiasis tikslas buvo apibrėžti etnografinio muziejaus po atviru dangumi, kaip empirinės tyrimo aplinkos, ypatumus. Atsižvelgiant į lankytojų patirties kontekstualumą, viena vertus, ir lankymo žanrus kaip pasikartojančias institucionalizuotas praktikas, kita vertus, teigiama, kad norint apibrėžti lankytojo ir muziejaus sąveikos galimybes ir muziejaus lankymo žanrus, reikia plėtoti holistinį

institucinio ir fizinio konteksto supratimą. Siekiant šio tikslo, tyrime integruojamos ankstesnės Christidou (2012) institucinio konteksto konceptualizacijos, kad būtų galima išsamiai apžvelgti mišrią etnografinių muziejų po atviru dangumi aplinką. Analizė padėjo geriau suprasti sudėtingą etnografinių muziejų po atviru dangumi aplinką, institucines praktikas ir lankytojams teikiamas paslaugas, o konkrečiai - suformulavo pagrindą skirtingiems muziejaus lankymo žanrams (lankymo žanrų repertuarui) apibrėžti. Atsižvelgiant į siūlomą lankytojų patirties, kaip lankytojų ir muziejų sąveikos sąsajos, modelį, institucinės aplinkos įsigilinimas yra labai svarbus aptariant lankymo konteksto ir jo galimybių poveikį lankytojų ir muziejų sąveikai. Disciplininiu lygmeniu, atsižvelgiant į tai, kad etnografinių muziejų po atviru dangumi kontekste trūksta empirinių lankytojų ir lankytojų patirčių tyrimų, šioje apžvalgoje geriau atskleistas muziejaus kontekstas kaip lankytojų sąveikų aplinka, su jos apribojimais ir galimybėmis.

Atsižvelgiant į tai, *ketvirtasis tikslas* buvo nustatyti muziejaus lankymo žanrus, sudarančius lankymo žanrų repertuarą, ir jų svarbą etnografinių muziejų po atviru dangumi kontekste. Remiantis struktūralistiniu požiūriu į žanrų konceptualizavimą, taip pat retorinėmis žanrų studijomis ir sociomuzeologijos implikacijomis, žanrų apibrėžimo kriterijai buvo parengti remiantis lankytojo ir muziejaus sąveikos pobūdžiu, įskaitant sąveikos formą ir lygį ar palengvinimą, lankytojo agentūrą, socialinį kontekstą ir medijas. Pažymėtina, kad toks struktūralistinis požiūris į muziejaus lankymo žanrą leidžia susisteminti skirtingo turinio, bet panašios struktūros lankytojo ir muziejaus sąveikos muziejines praktikas. Sukurta muziejaus lankymo žanrų klasifikavimo sistema ir jos požymiai tapo pagrindu empiriniam lankytojų patirčių, kaip lankytojo ir muziejaus sąveikų, įrėmintų skirtinguose muziejaus lankymo žanruose, sąsajos, tyrimui. Dėl to šis parengimas yra labai svarbus siekiant užpildyti atotrūkį tarp esamos lankytojų patirties teorijos ir besiformuojančios

lankytojų patirties konceptualizacijos per muziejaus lankymo žanro prizmę. Disciplininiu lygmeniu išplėtota žanrų repertuaro sistema pateikia muziejinės praktikos sisteminimo mechanizmo veikimo aprašymą ir gali suteikti mokslininkams bei muziejininkams praktikams įrankį lankytojo ir muziejaus sąveikos bei palengvintų rezultatų tyrimams skirtinguose muziejiniuose kontekstuose.

Galiausiai, *penktasis disertacijos tikslas* - empiriškai patvirtinti pasiūlytą lankytojų patirties modelį ir ištirti lankytojų patirties struktūrą (afektinę, kognityvinę, fizinę ir naujumo sferas) bei antecedentus etnografiniuose muziejuose po atviru dangumi lankantis su gidu ir specialiųjų renginių žanruose. Gauti rezultatai atitinka ankstesnius lankytojų patirties sričių tyrimus, kuriuose išskiriama fizinė patirties prigimtis ir jos sritys. Kartu šie rezultatai prisideda prie esamų žinių, nes sukuria empiriškai pagrįstą požiūrį į afektyvių, kognityvinių, fizinių ir naujumo sričių pobūdį ir jų išdėstymą bendroje lankytojų patirtiesstruktūroje. Empirinis tyrimas atskleidė dviejų žanrų patyrimo sričių struktūrinį panašumą trijuose muziejuose. Be to, vienas iš pagrindinių disertacijos indėlių - išsamesnis lankytojų patyrimo sferų prigimties supratimas, kurį lemia asmeninio ir institucinio konteksto bei žanrų konfigūracijų poveikis lankytojų ir muziejų sąveikai.

Dėl bendrųjų panašumų ir panašių sąveikos rezultatų empiriniai rezultatai patvirtino hipotezę, kad muziejaus lankymo žanras lemia lankytojų patirties struktūrą ir tai, kaip lankytojai susiduria su muziejaus erdvėmis ir jas suvokia.

Be to, išvados patvirtino pagrindinius gynybos teiginius. Remiantis *pirmuoju teiginiu*, išvados rodo, kad žanrų konfigūracijos sukuria komunikacines ir reguliuojančias jėgas, kurios įremina lankytojų sąveiką ir sukuria veiksmų formas, kurias bendrai kuria lankytojo asmeninis kontekstas ir muziejaus lankymo kontekstas. Žvelgiant iš lankytojo perspektyvos, muziejaus lankymo žanras formuoja įsitikinimus, veiksmus ir socialinį sąveikos kontekstą,

įgalindamas ir ribodamas lankytojų bendravimą su kultūros paveldu, muziejaus erdvėmis ir bendraamžiais vizito metu. Todėl žanro kompetencijos (išankstinės žinios, patirtis ir apsilankymo dažnumas) veikia kaip stiprus lankytojo ir muziejaus sąveikos ir lankytojų patirties veiksnys. Muziejuose, kaip itin tvarkingose institucijose, apsilankymo žanras nustatė tam tikras lankytojų elgesio normas ar taisykles, kurios lėmė sąveikos pobūdį, muziejaus suvokimą ir bendrą lankytojų patirtį. Tai susiję su tuo, kaip lankytojai įgalinami įsitraukti į lankymo metu vykdomą veiklą.

Kalbant apie *antrąją teiginį*, išvados rodo, kad dviejų žanrų lankytojų patirtys trijuose muziejuose yra struktūriškai panašios. Tai savo ruožtu leidžia daryti išvadą, kad lankytojų patirties conceptualizavimas per lankytojo ir muziejaus sąveikos ir žanro prizmę suteikia galimybę atsižvelgti į lankytojų patirties sudėtingumą ir sistemingiau bei holistiškiau suprasti sąveiką ir rezultatus.

Kalbant apie *trečiąją teiginį*, turinio analizės įžvalgos leidžia geriau suprasti lankytojų patirties pobūdį ir aukštesnio lygio antecedentus, kylančius iš asmeninio ir muziejaus lankymo konteksto. Lankytojų susidūrimas su muziejaus ekspozicija veikia kaip esminis lankytojų patirties kognityvinės dimensijos veiksnys. Išvados rodo, kad lankytojai kuria žinias apie reiškinį, kai jis rezonuoja su esama kognityvine schema ir palengvina asmeninę vertę, peržengiančią apsilankymo muziejuje ribas. Taigi, norėdami padidinti kognityvinę patirties sritį, muziejai turėtų teikti kontekstinę informaciją, kuri apima atraminius taškus, susiejančius eksponuojamas etnografines ir architektūrines kolekcijas su šiuolaikiniu diskursu, ir skatinti asmeninę vertę. Etnografinių muziejų po atviru dangumi institucinis kontekstas, taip pat sąveikos forma ir lygis skatina fizinę lankytojų patirties sritį. Panašiai, siekiant sustiprinti fizinio pėdsako poveikį lankytojų patirčiai, muziejaus praktika turėtų būti susijusi su praktine sąveika, skatinančia įvairių pojūčių įsitraukimą ir sukuriančia prasmę asmeniniu lygmeniu (pavyzdžiui, rezonuojančia su šiuolaikiniu

diskursu). Šiuo atveju hibridinis institucinis etnografinių muziejų po atviru dangumi kontekstas turėjo gerą potencialą muziejinei produkcijai, susijusiai su aukšto lygio fiziniu įsitraukimu. Kalbant apie afektinę patirties sritį, rezultatai atskleidė dvi priešistorių grupes. Pirmoji buvo susijusi su socialine apsilankymo dinamika, kuri galėjo skatinti tarpasmeninę sąveiką, palengvinti susitelkimo ir komandinio darbo pojūtį ir paskatinti priklausymo bendruomenei jausmą. Tuo pat metu vizito su gidu išvados parodė priešingą situaciją, kai palengvinimo lygis yra žemas, lankytojai konstruoja afektinį įsitraukimą per asmeninę sąveiką ir susidomėjamą situaciją. Galiausiai naujumo sritis susijusi su asmeniniu kontekstu ir konkrečiai su ankstesne patirtimi ir žiniomis, taip pat su lankytojų žanrinėmis kompetencijomis. Apskritai žinios apie lankytojų patirties sričių antecedentus leidžia muziejų specialistams palengvinti ir skatinti skirtingus patirties sričių antecedentus, kad būtų galima pagerinti ir sustiprinti lankytojų patirties struktūrą skirtinguose muziejaus apsilankymo žanruose, naudojant siūlomą konceptualų požiūrį į lankytojų patirtį kaip lankytojo ir muziejaus sąveikos jungtį, struktūruotą per muziejaus apsilankymo žanro prizmę.

Disertacijos tikslas buvo teoriškai konceptualizuoti lankytojų patirtį kaip lankytojo ir muziejaus sąveikos jungtį, įremintą skirtinguose muziejaus lankymo žanruose, ir empiriškai ištirti ją etnografinių muziejų po atviru dangumi kontekste. Muziejininkystės moksle lankytojų patirtis laikoma pagrindine instancija, per kurią institucijos užmezga ilgalaikius santykius su įvairiomis auditorijomis, įgyvendina savo darbotvarkes ir gali suteikti vertingų išvalgų veiklos ir strateginiam muziejų paslaugų planavimui. Kartu su šiuo netiesioginiu moksliniu lankytojų patirties svarbos supratimu, muziejų praktikoje išsamūs empiriniai tyrimai yra riboti ir išsibarstę dėl metodologinių kliūčių ir reiškinių sudėtingumo. Atsižvelgiant į tai, disertacijos aprėptis buvo nukreipta į tai, kad, pasitelkus muziejaus lankymo žanrų sistemą, būtų sukurtas labiau struktūruotas ir

kokybiškesnis patirties ir jos dimensijų supratimas. Pastaraisiais dešimtmečiais didėjanti muziejinių praktikų įvairovė ir muziejų lankymo scenarijų gausa gerokai apsunkino lankytojų ir muziejų sąveiką bei lankytojų patirtį. Todėl, norėdama pateikti holistiškesnę ir sistemiškesnę požiūrį į lankytojų ir muziejų sąveiką, pasitelkiau žanrų lėšį kaip lankytojų ir muziejų susitikimus struktūruojantį vienetą.

Nustatytus išvadas reikia įvertinti atsižvelgiant į disertacijos apribojimus ir tolesnių tyrimų perspektyvas. Atsižvelgiant į tai, pirmasis empirinis tyrimas remiasi nedidele mokyklų lankytojų imtimi. Tolesni tyrimai su didesniu skaičiumi moksleivių ir kitomis lankytojų grupėmis, atlikti skirtinguose etnografiniuose muziejuose po atviru dangumi, sustiprins rezultatų apibendrinimo argumentus. Be to, antrasis empirinis tyrimas atliktas konkrečiame muzikos festivalio po atviru dangumi kontekste, todėl reikalingi papildomi tyrimai įvairaus pobūdžio renginiuose su skirtinga programa, kontekstu ir turiniu, pavyzdžiui, susijusiuose su kultūros festivaliais ar teminėmis šventėmis. Galiausiai, lankytojų ir muziejų sąveikos tyrimas, kai lankytojai lankosi be gido, leistų teoriškai pagrįsti sukurtą lankytojų patirties, kaip lankytojų ir muziejų sąveikos sąsajos, koncepcinę sistemą.

Surinkus daugiau duomenų, atliekant tęstinį (longitudinį) tyrimą, būtų sustiprintos išvados apie lankytojų patirties struktūrą ir pobūdį, ir būtų galima jį išplėsti, kad būtų galima palyginti su kitais muziejais. Be to, kiekybinį metodą papildžius kokybiniais metodais, būtų galima praturtinti ir giliau suprasti duomenis bei lankytojų patirties ir atskleistų antecedentų sąsajas, pavyzdžiui, kalbant apie galimai subtilų asmeninio konteksto ir muziejaus lankymo konteksto santykį bei jų įtaką lankytojų patirties pobūdžiui.

Mokslininkams, muziejų specialistams ir politikos formuotojams šis tyrimas padeda suvokti lankytojų patirtį kaip dialogišką ir kontekstualų reiškinį muziejiniame kontekste. Kviesdamas žanrinę lankytojų ir muziejų sąveikos perspektyvą, jis atkreipia dėmesį į šio

reiškinio sudėtingumą ir suteikia sistemiškesnį požiūrį į empirinį patirties vertinimą. Be to, įžvalgos apie prasmės kūrimo procesus ir lankytojų suvokimą bei išreikštą asmeninę vertę demonstruoja aukštesnės eilės lankytojų patirties sferų antecedentus ir leido iliustruoti darbo su asmenine tapatybe ir muziejaus konteksto dinamiką. Be to, nagrinėjant retai tyrinėtą etnografinių muziejų po atviru dangumi lankytojų patirčių sritį ir dokumentuojant lankytojų ir muziejų susitikimus įvairiose kontekstinėse aplinkose, šis darbas taip pat yra vertingas muziejų praktikams ir renginių vadybininkams, siekiantiems daryti įtaką ir stiprinti prasmingus susitikimus įvairių lankytojų grupių muziejinėse praktikose. Šis indėlis vertingas ir platesnei kultūros paveldo bendruomenei, besidominčiai lankytojų tyrimais, nes parodo, kaip šiuolaikiniai lankytojai įsitraukia į kultūros paveldą, kuria patirtį ir suteikia jam reikšmes.

Disertacijos reikšmė ir indėlis. Nors pastaraisiais dešimtmečiais lankytojų patirtis yra viena iš pagrindinių temų Vakarų muziejinkystės moksle, daugelyje mokslinės literatūros šaltinių pripažįstama, kad trūksta išsamių empirinių tyrimų ir konsoliduoto požiūrio į lankytojų patirtį, kuris būtų skirtas vis sudėtingesniems lankytojų ir muziejų susitikimams. Disertacija prisideda prie esamų žinių plėtojant lankytojų patirties kaip lankytojų ir muziejų sąveikų jungties teorinę sistemą ir metodologinę sistemą, įrėmintą ir susistemintą per žanro prizmę. Šis požiūris perkelia dėmesį nuo muziejaus ir lankytojo kaip atskirų lankytojų patirties atvejų prie lankytojų ir muziejų susitikimų dinamikos ir siekia atskleisti lankytojų ir muziejų sąveikų kompleksiskumą. Be to, disertacijos reikšmę lemia empiriškai pagrįstas lankytojų patirties tyrimas ir subtilesnis jos prielaidų supratimas etnografinių muziejų po atviru dangumi kontekste. Esami etnografinių muziejų po atviru dangumi lankytojų patirties tyrimai yra fragmentiški, o Švedijos, Lietuvos ir Baltarusijos etnografinių muziejų po atviru dangumi kontekste jų nėra. Išsamus empirinis lankytojų patirties tyrimas gali suteikti muziejų

specialistams vertingų įžvalgų apie tai, kaip įvairios muziejų auditorijos patiria, suvokia ir sąveikauja su mišria etnografinių muziejų po atviru dangumi aplinka. Suteikdamas išsamesnį supratimą apie prasmės kūrimo mechanizmus ir lankytojų suvokimą, šis darbas prisideda prie holistinio supratimo apie afektinę, kognityvinę, fizinę lankytojų patirties sferas ir žanrinių konvencijų, asmeninio ir institucinio konteksto įtaką jos prielaidoms. Ši disertacija suteikia teorinį ir empirinį pagrindą tolesniems lankytojų patirties tyrimams kituose muziejiniuose kontekstuose, kurie leidžia muziejams užmegzti ilgalaikius santykius su įvairiomis auditorijomis, didinti socialinį poveikį ir palengvinti prasmę.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Abbasian, S. (2021). City festival arena and its impact on the attendees 'overall satisfaction. *29th Nordic Symposium on Tourism and Hospitality Research: Shaping Mobile Futures: Challenges and Possibilities in Precarious Times*, 179–179.
2. Abbasian, S., Benyamine, I., & Lundberg, A. (2021). Festival Venue that makes sense- A study of Skansen arena in Stockholm. *Cogent Social Sciences*, 7(1).
3. Ahnlund Berg, C. (2014). Det lekfulla Skansen. In *Fataburen: Vol. 2014. Lekar och spel* (pp. 56–83).
4. Allen, S., Gutwill, J., Perry, D. L., Garibay, C., Ellenbogen, K. M., Heimlich, J. E., ... & Klein, C. (2007). Research in museums: Coping with complexity. In *principle, in practice: Museums as learning institutions*, 229-245.
5. Andersen, J. (2015). *What Genre Theory Does'*, *Genre Theory in Information Studies (Studies in Information, Volume 11)* (pp. 1-12). Emerald Group Publishing Limited.
6. Andre, L., Durksen, T., & Volman, M. L. (2017). Museums as avenues of learning for children: A decade of research. *Learning Environments Research*, 20(1), 47-76.
7. Aronsson, P. (2007). High Chaparral och friluftsmuseernas historiebruk. *Fornvårdaren*, 29, 23–37.
8. Aronsson, P. (2011). Identity politics and uses of the past with European national museums. *Nordisk Museologi*, (1), 117-117.
9. Axelsen, M. (2006). Using special events to motivate visitors to attend art galleries. *Museum Management and Curatorship*, 21(3): 205–221.
10. Bäckman, M. (2014). Skansen för barn. *Opsis barnkultur*, (4).
11. Barrett, J. 2011. *Museums and the Public Sphere*, Chichester: Wiley-Blackwell.
12. Bazerman, C. (1997). The life of genre, the life in the classroom. In *Genre and writing: Issues, arguments, alternatives*,

- Editors: W. Bishop, H. Ostrom, Boynton/Cook p. 19.
13. Bertašiūtė, R. (2004). Value dimension of architectural heritage. *Wooden Architecture in Northern Europe: Proceedings of the International Conference, 9-10 September, 2003, Szczecin, Poland*, 15–20.
 14. Bertašiūtė, R. (2011). Constructions of rural houses. *Wooden Heritage in Lithuania*, 131–137.
 15. Bertašiūtė, R. (2009). Medinio paveldo puoselėjimas Lietuvos liaudies buities muziejuje. *Gimtasai Kraštas*, (2), 64–71.
 16. Bitgood, S. (2014). *Engaging the Visitor*. Designing Exhibits that Work. Museums.
 17. Bitgood, S., Ellingsen, E., & Patterson, D. (1990). Toward an objective description of the visitor immersion experience. *Visitor Behavior*, 5(2), 11-14.
 18. Black, G. (2005). *The engaging museum: Developing museums for visitor involvement*. Psychology Press.
 19. Bourdieu, P. (1993). *The field of cultural production: Essays on art and literature*. Columbia University Press.
 20. Boswijk, A., Thijssen, T., & Peelen, E. (2007). *The experience economy: A new perspective*. Pearson Education.
 21. Bäckström, M. (2014). Loading Guns with Patriotic Love: Artur Hazelius's attempts at Skansen to remake Swedish society. In *National Museums* (pp. 69-87). Routledge.
 22. Ciolfi, L., & McLoughlin, M. (2011). Challenges for the technological augmentation of open-air museums: Bridging buildings, artefacts and activities. *Nordisk Museologi*, (1), 15-15.
 23. Chang, E. (2006). Interactive experiences and contextual learning in museums. *Studies in Art Education*, 47(2), 170-186.
 24. Charapan, N. (2018). Communication Matters: How Do Visitors Interact with Ethnographic Open-Air Museums? *Informacijos mokslai*, (83), 142-154.
 25. Charapan, N. (2019). Capturing Situational Interest in the Past: The Salience of Children's Experiences in Open-Air Museums. *J@ rgonia*, 17(33).

26. Christidou, D. (2012). *Does “pointing at” in museum exhibitions make a point? A study of visitors’ performances in three museums for the use of reference as a means of initiating and prompting meaning-making* (Doctoral dissertation, UCL (University College London)).
27. Dewey, J. (1938/Reprinted 1963). *Experience and education*.
28. London, UK: Collier-Macmillan.
29. Dierking, L. D., & Falk, J. H. (1992). Redefining the museum experience: the interactive experience model. *Visitor Studies*, 4(1), 173-176.
30. Edman, V. (2008). Ett svenskt sjuttonhundratals : Moderna iscensättningar av tre historiska miljöer. *Konsthistorisk Tidskrift*, 77(1–2), 49–56.
31. Edman, V. (2018). A Country House Goes to Town: The Relocation and Restaging of Skogaholm Manor. *Presented at the Powering the Power House: New Perspectives on Country House Communities. The University of Sheffield & Chatsworth. 25–26 June 2018*.
32. Falk, J. H., & Dierking, L. D. (1992). *The museum experience*.
33. Washington, DC: Whalesback Books.
34. Falk, J. H. (2010). The museum visitor experience: Who visits, why, and to what effect. In: *Reinventing the museum: The evolving conversation on the paradigm shift*, 317-329.
35. Falk, J. H., Dierking, L. D., & Adams, M. (2006). Living in a learning society: Museums and free-choice learning. *A companion to museum studies*, 1, 323-339.
36. Forrest, R. (2015). *Design factors in the museum visitor experience*.
37. Foucault, M., & Deleuze, G. (1977). Intellectuals and power. *Language, counter-memory, practice: Selected essays and interviews*, 205, 209.
38. Foucault, M. (1986). *Of Other Spaces, Diacritics*, translated by Jay Miskowicz, Vol. 16, No. 1.
39. Gailey, A. (1999). Domesticating the Past: The Development

- of Open-Air Museums. *Folk Life*, 38(1), 7-21.
40. De Geus, S. D., Richards, G., & Toepoel, V. (2016). Conceptualisation and operationalisation of event and festival experiences: Creation of an event experience scale. *Scandinavian journal of hospitality and tourism*, 16(3), 274-296.
 41. Gjestrum, J. A. (2001). Fra folkemuseum til økomuseum. Økomuseumsbegrepet – en fornyelse av museumsinstitusjonen og et viktig instrument for lokalsamfunnet. *Nordisk Museologi*, (1), 33.
 42. Goulding, C. (2000). The museum environment and the visitor experience. *European Journal of marketing*.
 43. Goulding, C. (2001). Romancing the past: heritage visiting and the nostalgic consumer. *Psychology & Marketing*, 18, 565-592.
 44. Getz, D. (2012). Event studies: Discourses and future directions.
 45. *Event management*, 16(2), 171-187.
 46. Hansen, D. L. (2017). *The Underrepresentation of Female Personalities in EDM: A Closer Look into the "Boys Only"-Genre* (Master's thesis, Universitetet i Agder; University of Agder).
 47. Hein, G. E. (1998). *Learning in the museum*. London and New York: Routledge.
 48. Hein, G. E. (2004). John Dewey and museum education. *Curator: The Museum Journal*, 47(4), 413-427.
 49. Hein, G. E. (2005). The role of museums in society: Education and social action. *Curator*, 48(4), 357.
 50. Hillström, M. (2005). Hågkomster av en museigrundare: Artur Hazelius, Nordiska museet och Skansen i två biografiska berättelser.
 51. Hillström, M. (2012, October). Nordiska museet and Skansen: displays of floating nationalities. In *Great Narratives of the Past Traditions and Revisions in National Museums: Conference Proceedings from EuNaMus; European National Museums: Identity Politics; the Uses of the Past and the European Citizen; Paris 28 June–1 July & 25–26 November 2011* (No. 078,,

- pp. 33-48). Linköping University Electronic Press
52. Hooper-Greenhill, E. (1994). Museum education: past, present and future. *Towards the museum of the future: New European perspectives*, 133-146.
 53. Hooper-Greenhill, E. (Ed.). (1999). *The educational role of the museum*. Psychology Press.
 54. Hooper-Greenhill, E. (2006). Studying visitors. *A companion to museum studies*, 362-376.
 55. Kaijser, L. (2017). Allsång på Skansen: Reflektioner kring populärmusik, tradition och immateriellt kulturarv. *RIG*, 100(4), 193–215.
 56. Kirchberg, V., & Tröndle, M. (2012). Experiencing exhibitions: A review of studies on visitor experiences in museums. *Curator: the museum journal*, 55(4), 435-452.
 57. Kuhn, P. (2003, January). Thematic drawing and focused, episodic interview upon the drawing—A method in order to approach to the children's point of view on movement, play and sports at school. In *Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research* (Vol. 4, No. 1).
 58. Kumpikaitė, Eglė, Kot, Liucina, & Nenartavičiūtė, Erika. (2014). Comparable analysis of folk home textile of East Prussia in territories of Lithuania and Poland. *Open Journal of Social Sciences*, 2(10), 19–29.
 59. Krstović, N. (2017). Postmodern choreographing of the past: Open air museums “Dancing” with communities”. *Discussing Heritage and Museums: Crossing Paths of France and Serbia*, 171-194.
 60. Levickaitė-Vaškevičienė, I. (2016). Lietuvos liaudies buities muziejaus ekspozicijų kaita ir jų poveikis lankytojui. *Liaudies kultūra*, (2), 26-36.
 61. Lidén, A. (2008). Training for museum education and learning from a perspective of cultural and artistic diversity. In

Heritage Learning Matters: Museums and Universal Heritage. Proceedings of the ICOM/CECA`07 Conference Vienna 2007 (pp. 250–254).

62. Lokotka, A. (2014). Tradicinė medžio architektūra Baltarusijos ir Lietuvos skansenuose. In B. Nikiforova (Ed.). *Tarp Vilniaus ir Minsko: Lietuvos ir Baltarusijos pasienio istorinis-kultūrinis paveldas* (pp. 46-61). Lietuvos kultūros tyrimų institutas.
63. Macdonald, S. (2002). The Active Audience and the politics of appropriation. *Behind the Scenes at the Science Museum*, 217-243.
64. Macdonald, S. (2007). Interconnecting: museum visiting and exhibition design. *CoDesign*, 3(S1), 149-162.
65. Macdonald, S. (Ed.). (2011). *A companion to museum studies* (Vol. 39). John Wiley & Sons.
66. Marques, Lénia & Borba, Carla & Michael, Janna. (2021). Grasping the Social Dimensions of Events Experiences: Introducing the Event Social Interaction Scale (ESIS). *Event Management*. 25. 9-26.
67. Morgan, M. (2008). What makes a good festival? Understanding the event experience. *Event management*, 12(2), 81-93.
68. Morgan, N. J., Jaimangal-Jones, D., & Pritchard, A. (2010). Going the distance: Exploring concepts of journey, liminality and rites of passage in dance music experiences. *Leisure Studies*, 29(3), 268-268.
69. Morkūnas, E. (2010). Lietuvos liaudies buities muziejus: miestelis. *Gimtasai kraštas*, t. 3, 58-66.
70. Mossberg, L. E. N. A., Hanefors, M., & Hansen, A. H. (2018). Guide performance: co-created experiences for tourist immersion. In *Creating experience value in tourism* (pp. 203-214). Wallingford UK: CAB International.
71. Moutinho, M. (2016). From New Museology to Sociomuseology. In *Joint meeting MINOM/CAMOC/ICOFOM*.

72. Nenartavičiūtė, E. (2006). Namų darbo audiniai Lietuvos liaudies buities muziejuje: rinkinio formavimo principai ir kryptys. In *Lietuvos muziejų rinkiniai* (No. 5, pp. 25-29).
73. Nielsen, J. K. (2015). The relevant museum: Defining relevance in museological practices. *Museum Management and Curatorship*, 30(5), 364-378.
74. Olechnovičienė, V. (2008). Lietuvos liaudies buities muziejus: kalendorinių švenčių papročiai. *Tradicijos atgaja. Gimtasai kraštas*, [T.] 1, 120-126.
75. Olechnovičienė, V. (2016). Lietuvos liaudies buities muziejaus metų ciklo švenčių "laiko juosta". *Liaudies kultūra*, Nr. 2, 37-52.
76. Páez, D., & Rimé, B. (2014). Collective emotional gatherings: their impact upon identity fusion, shared beliefs, and social integration. *Collective emotions*, 204-216.
77. Packer, J., & Ballantyne, R. (2016). Conceptualizing the visitor experience: A review of literature and development of a multifaceted model. *Visitor Studies*, 19(2), 128-143.
78. Pawlikowska-Piechocka, A., Łukasik, N., Ostrowska-Tryzno, A., & Sawicka, K. (2015). The rural open air museums: visitors, community and place. *European Countryside*, 7, 195-214.
79. Pink, S. (2013). *Doing visual ethnography*. Sage.
80. Rentzhog, S. (2007). *Open air museums: The history and future of a visionary idea*. Carillons.
81. Richards, G. (2020). Measuring the dimensions of event experiences: applying the Event Experience Scale to cultural events. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 12(3), 422-436.
82. Rindzevičiūtė, E. (2011). National museums in Lithuania: a story of state building (1855-2010). In *Building National Museums in Europe 1750–2010. EuNaMus, European National Museums: Identity Politics, the Uses of the Past and the European Citizen, Bologna 28-30 April 2011. EuNaMus Report No. 1* (pp. 521-552).

Linköping University Electronic Press.

83. Roberts, L. (1997). *From knowledge to narrative: Educators and the changing museum*. Washington, DC: Smithsonian Institution Press.
84. Roppola, T. (2013). *Designing for the museum visitor experience*. Routledge.
85. Sabiescu, A., & Charatzopoulou, K. (2018). The museum as ecosystem and museums in learning ecosystems. *Museum Experience Design* (pp. 325-345). Springer, Cham.
86. Schorch, P. (2013). Museum encounters and narrative engagements. *The International Handbooks of Museum Studies*, 437-457.
87. Schorch, P. (2013). The experience of a museum space. *Museum Management and Curatorship*, 28(2), 193-208.
88. Šermukšnytė (2020). Museum and historical culture: how is Jewish history included in the museum narrative of Lithuania?
89. *Revista Romana de Studii Baltice Si Nordice*, 12, 149–162.
90. Snieškienė, Vilija, Žumbakienė, Gražina, & Dapkūnienė, Stasė (2017). Dekoratyvių ir vaistinių augalų įvairovė Lietuvos liaudies buities muziejaus Žemaitijos ekspozicijoje. *Miestų želdynų formavimas*, 1, 210–217.
91. Stanikūnas, V. (2016). *Lietuvos kaimo trobesiai*. [Rumšiškės, Kaišiadorių r.] : Lietuvos liaudies buities muziejus.
92. Stebbins, R.A. (2006), “*The serious leisure perspective and positive psychology*”, 3rd European Conference on Positive Psychology, Braga, Portugal.
93. Stylianou-Lambert, T. (2010). Re-conceptualizing museum audiences: Power, activity, responsibility. *Visitor Studies*, 13(2), 130-144.
94. Svanberg, I. (2012). Exotic birds at Skansen zoo, Sweden, before 1920. *The Bartlett Society Journal*, 22, 5–14.
95. Svanberg, I. (2014). Walruses and other Arctic mammals at Skansen Zoo, Sweden, before 1940. *The Bartlett Society Journal*, 24, 41–47.

96. Svanberg, I. (2016). Levande samlingar: djuren på Skansen. *Fataburen*, 81–101.
97. Turner, Victor (1969) *The Ritual Process: Structure and Anti-Structure*. Chicago: Aldine Publishing Co.
98. Vergo, P. (Ed.). (1997). *New museology*. Reaktion books.
99. Vukov, N. (2012, October). Ethnoscapes and nationographies: imagining nations within ethnographic museums in East Central and Southern Europe. In *Great Narratives of the Past Traditions and Revisions in National Museums: Conference Proceedings from EuNaMus; European National Museums: Identity Politics; the Uses of the Past and the European Citizen; Paris 28 June–1 July & 25–26 November 2011* (No. 078, pp. 331-343). Linköping University Electronic Press.
100. Young, L. (2006). Villages that never were: the museum village as a heritage genre. *International journal of heritage studies*, 12(4), 321-338.
101. Бартко́ва, М. М. (2010). Музей-скансен ва ўмовах камерцыялізацыі сацыяльна-культурнай сферы: культуралагічны аспект. *Культурная спадчына, менеджмент, маркетынг. Іх роля ў развіцці музея: матэрыялы навукова- практычнай канферэнцыі, Мінск, 2010*, сс. 30—39.
102. Бартко́ва, М. М. (2011). Лакальная традыцыя: магчымасці ўзбагачэння экспазіцыі. *Памяць продкаў праз музейны свет: праграма музейных чытанняў*, Мінск, 2011, сс. 81—84.
103. Гармацкая, Н. У. (2007). Рэалізацыя культурна-адукацыйных форм музейнай дзейнасці ў 2008 годзе: перспектывы і шляхі развіцця работы з наведвальнікамі. *Актуальныя тэндэнцыі развіцця сучаснага музея: навукова-даследчая дзейнасць Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту: стан і перспектывы*, Мінск, 2009, 21.
104. Гармацкая, Н. У. (2016). Экспазіцыі ў покуцях хат Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і

- побыту. *Мінулае, сучаснасць і будучыня музеяў пад адкрытым небам : матэрыялы Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі, Мінск, 2016*, сс. 23—36.
105. Гуд, Д. С. (2010). Традыцыйныя прылады пчалярства ў фондах Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту. *Памяць продкаў праз музейны свет: праграма музейных чытанняў, Мінск, 2010*, сс. 155—162.
106. Жукова, О. Н. (2011). Взрослый посетитель — участник культурно-образовательных мероприятий в Белорусском государственном музее народной архитектуры и быта. *Памяць продкаў праз музейны свет: праграма музейных чытанняў, Мінск, 2011*, сс. 17—31.
107. Курановіч, П.Ю. (2018). Цымбалы ў зборы Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту. *Памяць продкаў праз музейны свет: мінулае, сучаснасць і будучыня музеяў пад адкрытым небам: матэрыялы Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі, Мінск, 2018*, сс. 37—45.
108. Курановіч, П.Ю. (2019). Сучасная рэканструкцыя свят народнага календара ў ландшафце музея-скансэна ХХІ стагоддзя (на прыкладзе правядзення свят у Беларускім дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту). *Аўтэнтычны фальклор: праблемы захавання, вывучэння, успрымання: (памяці антраполога Зінаіды Мажэйкі) : зборнік навуковых прац, Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Мінск, 2019*, сс. 86—88.
109. Лакотка, С. А. (2010). Аб менеджменце Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту на сучасным этапе. *Культурная спадчына, менеджмент, маркетынг. Іх роля ў развіцці музея : матэрыялы навукова-практычнай канферэнцыі, Мінск, 2010*, сс. 3—14.
110. Локотко, С. А. (2009). Перспективы научно-экспозиционной деятельности Белорусского

- государственного музея народной архитектуры и быта (2008). *Актуальныя тэндэнцыі развіцця сучаснага музея: матэрыялы навукова практычнай канферэнцыі, Мінск, 2009. с. 4- 9.*
111. Мірончык, В. (2007). Да пытання аб адукацыйнай канцэпцыі Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту. *Народнае дойлідства Беларусі. Праблемы захавання, выкарыстання і інтэрпрэтацыі: матэрыялы навукова-практычнай канферэнцыі, Мінск, 2007, сс. 66—70.*
112. Міцкевіч, А. Г., Ганчарова І. А., Капіч А. М. (2011). Мікалагічны маніторынг помнікаў драўлянай архітэктуры Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту. *Памяць продкаў праз музейны свет: праграма музейных чытанняў. Мінск, 2011, сс. 102—108.*
113. Черепан, Н. С. (2016). Использование технологий маркетинга впечатлений в деятельности музеев под открытым небом (на примере Белорусского государственного музея народной архитектуры и быта). *Мінулае, сучаснасць і будучыня музеяў пад адкрытым небам : матэрыялы Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі, Мінск, 2016, сс. 174—185.*

PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS

CHARAPAN N. Communication Matters: How Do Visitors Interact with Ethnographic Open-Air Museums? *Informacijos mokslai*, (83), Vilnius, 2018, p. 142-154.

CHARAPAN N. Capturing Situational Interest in the Past: The Salience of Children's Experiences in Open-Air Museums. *J@rgonia*, 17, 9-35.

CHARAPAN N. On the nature of open-air museums. *Conference proceedings of the 4th International conference "Ohrid-Vodici 2016" (2017, Ohrid) види Меѓународна конференција "Охрид-Водици 2016" (2017, Охрид)*, p. 92-100.

ISBN 978-608-65643-4-6 I;

Черепан, Н. С. (2016). Использование технологий маркетинга впечатлений в деятельности музеев под открытым небом (на примере Белорусского государственного музея народной архитектуры и быта). *Мінулае, сучаснасць і будучыня музеяў пад адкрытым небам: матэрыялы Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі, Мінск, 2016*, сс. 174—185.

DALYVAVIMAS MOKSLINĖSE KONFERENCIJOSE

2016.01.17–2016.01.19. The IV International Conference “Ohrid – Vodici, 2016”, Ohridas, Šiaurės Makedonija. Oral presentation: “Open-air Museums as Nation Narrators”.

2016.08.31–2016.09.04. Annual Meeting of the European Association of Archeologists, Vilnius, Lietuva. Oral presentation: “Know thyself”: Visitor Experiences in Open-air Museums (Case Study of Belarus and Lithuania). Conference programme [online]. Access through Internet: <<http://eaavilnius2016.lt/full-programme-for-eaa-vilnius-2016/>>.

2016.06.09–2016.06.10. Faculty of Communication International Scientific Conference “Communication and Information Sciences in Network Society: Experience and Insights. III”, Vilnius, Lietuva. Oral presentation: Sociocultural Role of Participatory Open-air Museum (Case Study of Belarusian State Museum of Folk Architecture and Rural Lifestyle). Conference programme [online]. Access through Internet: <https://www.kf.vu.lt/dokumentai/Mokslo_renginiai/Communication_and_information_sciences_in_network_society_2016_programmea.pdf>.

2016.09.07. International scientific conference “Past, Present and Future of Open-air Museums” (*Bel. “Мінулае, сучаснасць і будучыня музеяў пад адкрытым небам”*), Minskas, Baltarusija. Oral presentation: Application of Experience Marketing Technologies into Open-air Museums’ Practice: Case Study of Belarusian State Museum of Folk Architecture and Rural Lifestyle, (*Rus. Использование технологий маркетинга впечатлений в деятельности музеев под открытым небом: на примере Белорусского Государственного Музея Народной Архитектуры и Быта*).

2017.09.15–2017.09.17. The VII International Congress of Belarusian studies, Lenkija. Oral presentation: Hands-On History:

Children's Perception of Open-Air Museums (Comparative Analysis of Belarusian and Swedish Cases). Conference programme [online]. Access through Internet: <<http://icbs.palityka.org/wp-content/uploads/2017/08/13-spadchyina.pdf>>.

2017.10.06–17.10.07. The VII International Young Folklorists Conference “Negotiations of Belonging”, Narva, Estija. Oral presentation: “Performativity of Belonging in Ethnographic Open-air Museums: Comparative Analysis of Belarus, Lithuania and Sweden”. Conference program [online]. Access through Internet: <https://www.flku.ut.ee/sites/default/files/www_ut/yofa_2017_timetable_final.pdf>.

2017.10.31–2017.11.01. The XIV International Scientific Conference “Youth in Science - 2.0'17”, Minsk, Baltarusija. Oral Presentation: “Museum-skansen and its Visitors: Problems and Perspectives of Museum in the Era of Experiential Marketing”. Diploma for the best presentation in the section “Arts and Humanities”. Conference program [online]. Access through Internet: <http://smu-nanb.by/sites/smu-nanb.com/files/page/_%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%B6%D1%8C%20%D0%B2%20%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B5_2017-10-29.pdf>.

2018.04.23–2018.04.24. International Scientific Conference of Young Researchers “Young Voices”, Tartu, Estija. Oral presentation: “Hello, Strange Novel Past!”: Children's Perceptions of Ethnographic Open-air Museums. Conference program [online]. Access through Internet:

< <https://www.facebook.com/events/336345756878472/>>.

2018.06.14–2018.06.15. Faculty of Communication International Scientific Conference “Communication and Information Sciences in Network Society: Experience and Insights. IV”, Vilnius, Lietuva. Oral presentation: “Affordances of Ethnographic Open-air Museums: How Do Visitors Interact With Hybrid Spaces?” Conference program [online]. Access through Internet:

<http://www.conference.kf.vu.lt/wp-content/uploads/2018/05/KF-konferencija-programmea_2018-05-22.pdf>.

2018.10.09 – 2018.10.12. International Scientific Conference ICOM ICME “Re-imagining the Museum in the Global Contemporary”, Tartu, Estija. Oral presentation: Heterogeneity of Ethnographic Mirrors: Changing Relationship between Open-air Museums and Their Visitors. Conference program [online]. Access through Internet: <<http://enmconferences.ee/icom-icme-2018/programme/>>.

Pokalbiai ir viešos paskaitos:

2018.03.20. Talk at the Estonian National Museum: “Open-air museums and meaning making in different cultural contexts: the cases of Sweden, Lithuania and Belarus”; Tartu, Estija.

2018.05.02. Lecture at the Estonian Open-air Museum: “Comparative research onto visitor perceptions and behavior in open-air museums”; Tallinnas, Estija.

2019.03.08. Lecture at the Latvian Ethnographic Open-Air Museum: “Open-air museums and their visitors in the era of experiential marketing”; Ryga, Latvia.

2019.04.25. Research seminar on guiding and cultural heritage communication; Linköping University, Norrköping, Švedija.

2019.09.13. Lecture and workshop for museum professionals at the Estonian Open-air Museum: “Visitor experience matters: implications for research and practice in the museum sector”; Tallinnas, Estija.

TRUMPOS ŽINIOS APIE DISERTANTE

Nadzeya Charapan turi Istorijos magistro laipsnį (Europos humanitarinis universitetas, Lietuva) ir Turizmo vadybos bakalauro laipsnį (Baltarusijos valstybinis universitetas, Baltarusija). Ji turi plačią mokslinių tyrimų ir dėstytojavimo patirtį Lietuvoje, JAV, Švedijoje, Estijoje ir Baltarusijoje. Jos akademiniai interesai susiję su medijų ir komunikacijos studijomis, kultūrine antropologija, lankytojų patirtimis, skaitmeniniais humanitariniais mokslais ir skaitmeninių žinių mainais tarp Skandinavų bei Baltijos šalių. Šiuo metu Nadzeya dėsto kursus, susijusius su skaitmeniniu kultūros paveldu ir informacijos valdymu, magistrantūros studentams ALM departamente (Archyvotyros, bibliotekų ir informacijos studijos bei Muziejų ir kultūros paveldo studijos) Upsalos Universitete, Švedijoje. Aktyvi tarptautinių bendradarbiavimo projektų dalyvė (NEP4Dissent: New Exploratory Phase in Research on East European Cultures of Dissent). Nadzeya yra pagrindinė tyrėja DigMus projekte: „Muziejų profesionalų įgalinimas skaitmeniniais įgūdžiais“ (2020-2023, NordPlus).

UŽRAŠAMS

Vilniaus universiteto leidykla
Saulėtekio al. 9, III rūmai, LT-10222 Vilnius
El. p. info@leidykla.vu.lt, www.leidykla.vu.lt
bookshop.vu.lt, journals.vu.lt
Tiražas 15 egz.